

Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ, ΑΛΛΑΧΟΥ ΚΑΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΧΟΛΕΒΑ

Ἐντεταλμένου Ὑφηγητοῦ τῆς Ὄργανωτικῆς εἰς τὴν Α.Β.Σ. Θεσσαλονίκης
καὶ Ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

1. Η ΜΙΚΡΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ

1.1. Γενικά τινα περὶ τῆς μικρῆς ἐπιχειρήσεως

1.1.1. Ἡ ἔννοια «μικρῶ ἐπιχειρήσεως»

Τὸ πρόβλημα τῆς κατατάξεως τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ μεγέθη θεωρεῖται ὡς ἓν ἐκ τῶν πλέον δυσχερῶν ἐν τῇ Οἰκονομικῇ Ἐπιστήμῃ, ἐπὶ τῶν κριτηρίων δὲ τὰ ὅποια θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποτελέσουν τὴν βᾶσιν πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν ἐπιχειρήσεων ὡς μεγάλων ἢ μικρῶν ὑπάρχει πλουσιωτάτη βιβλιογραφία. Ὡς ἐκ τούτου ἢ ἐν πλάτει ἀνάπτυξις τοῦ θέματος θὰ ἀπετέλει κοινὸν τόπον.

Περιοριζόμεθα ἀπλῶς νὰ σημειώσωμεν ὅτι, τὰ εἰς τὴν θεωρίαν ἀναφερόμενα κριτήρια διαιροῦνται εἰς ποιοτικά, ἀφ' ἑνὸς καὶ ποσοτικά, ἀφ' ἑτέρου καὶ ὅτι τὰ κριτήρια ταῦτα διαφέρουν κατὰ τόπον, κατὰ χρόνον καὶ κατὰ κλάδον παραγωγῆς εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ ἐπιχείρησις.

Ὡς ποιοτικά κριτήρια χρησιμοποιοῦνται : α) τὸ γεγονὸς ἂν οἱ διευθύνοντες παρέχουν μόνον διοικητικὴν ἐργασίαν (ὁπότε ἡ ἐπιχείρησις θεωρεῖται μεγάλη) ἢ ἂν πλὴν τῆς διοικητικῆς παρέχουν καὶ ἐκτελοῦσαν ἐργασίαν (ὁπότε ἡ ἐπιχείρησις θεωρεῖται μικρά), β) ἡ σύμπτησις εἰς τὸ αὐτὸ ἢ τὰ αὐτὰ πρόσωπα τῶν ἰδιοτήτων, ἰδιοκτητῶν καὶ διοικούντων τὴν ἐπιχείρησιν, γ) ἡ ἔλλειψις εἰδικευμένου προσωπικοῦ, δ) ἡ ἀπλότης τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως κ.ἄ.

Τὰ ποσοτικά κριτήρια εἶναι ποικίλα. Δυνατὸν νὰ εἶναι μονάδες τεχνολογικαὶ (λ.χ. ὕψος κινητηρίου δυνάμεως, ἀριθμὸς ὁμοειδῶν μηχανημάτων), μονάδες παραγωγῆς (λ.χ. παραγωγικὴ ἰκανότης ἢ μέγεθος πραγματοποιουμένης παραγωγῆς), μονάδες ἐργασίας (ἀριθμὸς ἀπασχολουμένου προσωπικοῦ) ἢ μονάδες κεφαλαίου (μέγεθος ἰδίου ἢ συνολικοῦ κεφαλαίου, μέγεθος ἀποθεματικῶν) ἢ ὁ πραγματοποιούμενος ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως κύκλος ἐργασιῶν κατ' ἐτησίαν

χρήσιν. Ὡς καταλληλότερον κριτήριον διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις δευτερογενεῶς παραγωγῆς θεωρεῖται ἡ παραγωγικὴ ἰκανότης (θεωρητικὴ), ἣτις ὁμως δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλον νὰ προσδιορισθῆ. Τὸ συνθέστερον, ἐξ ἄλλου, χρησιμοποιοῦμενον κριτήριον, διὰ στατιστικούς σκοπούς, εἶναι αἱ μονάδες ἐργασίας (δηλ. ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἀπασχολουμένου συνολικοῦ ἢ μόνον ἐργατικοῦ προσωπικοῦ), τὸ ὅποιον (κριτήριον), ὑπὸ τὰς συγχρόνους συνθήκας εὐρείας χρήσεως τοῦ αὐτοματισμοῦ εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν, κρίνεται ὡς λίαν ἐπισφαλές.

Πολὺ περισσότερον δυσχερὴς εἶναι ἡ κατάταξις τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς μεγάλας, μεσαίας καὶ μικρὰς καὶ ἰδίᾳ ὁ καθορισμὸς κριτηρίων πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν μεσαίων ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν κοινὰ γνωρίσματα τόσοσιν πρὸς τὰς μεγάλας ὅσον καὶ τὰς μικρὰς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, εἰς τὰς χώρας ἐκείνας εἰς τὰς ὁποίας γίνεται διάκρισις μικρῶν καὶ μεσαίων ἐπιχειρήσεων, ἀφ' ἐνὸς καὶ μεγάλων ἐπιχειρήσεων ἀφ' ἑτέρου, ἐχρησιμοποιήθησαν ποσοτικὰ κριτήρια μεμονωμένως, ἀθροιστικῶς ἢ διαζευκτικῶς (λ.χ. ἐν Δυτικῇ Γερμανίᾳ τὸ ὄριον τῶν 200 ἀπασχολουμένων ἢ τῆς πραγματοποιήσεως κύκλου ἐργασιῶν 6 ἑκατομμυρίων Δ. Μ.).

Κατὰ τινὰ ἄποψιν διατυπωθεῖσαν εἰς τὴν πρακτικὴν ὡς μικραὶ καὶ μεσαῖαι ἐπιχειρήσεις δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν αἱ ἔχουσαι ἀνάγκην τεχνικῆς καὶ οἰκονομικῆς βοήθειας. Τοῦτο, ὁμως, μολονότι ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητα, δὲν δύναται ἐν τούτοις νὰ θεωρηθῆ οὔτε ὡς ἐπαρκές, οὔτε ὡς γενικὸν ἢ ἔστω ὡς ἰσχυρὸν κριτήριον.

1.1.2. Πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως

Ἐγράφη προσφῶς ὅτι ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις ἀποτελεῖ ἐν ταυτῶ δύναμιν καὶ ἀδυναμίαν, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι αὕτη ἐμφανίζει σοβαρὰ πλεονεκτήματα ὅσον καὶ σοβαρὰ μειονεκτήματα.

Ὡς *πλεονεκτήματα* τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς : α) Εἶναι εὐπροσάρμοστος εἰς τὰς μεταβολὰς τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἀντιμετωπίζει εὐχερέστερον τοὺς κλυδωνισμούς, οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζονται εἰς τὴν ἐπιχειρηματικὴν δραστηριότητα. Ὡς ἐκ τούτου ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις παρουσιάζει ἐλαστικότητα κατὰ τὰς κυκλικὰς οἰκονομικὰς διακυμάνσεις. β) Ἀμύνεται ἀποτελεσματικώτερον ἐναντι τῶν ἐπιχειρηματικῶν κινδύνων. γ) Λόγω τῆς εὐελιξίας τῆς δύναται νὰ δεισδύη ἐπιτυχῶς εἰς τὰ κενὰ, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται εἴτε εἰς τὴν «παραγωγήν» εἴτε εἰς τὴν «διανομήν» ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας. δ) Δημιουργεῖ ἰδίαν πελατείαν, τῆς ὁποίας καλύπτει συνήθως ἐξειδικευμένας ἀνάγκας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐδραιοῦται ἡ θέσις τῆς εἰς τὰς τοπικὰς ἀγοράς. ε) Εὐνοεῖ τὴν στενὴν σχέσιν μεταξύ διευθύνσεως καὶ προσωπικοῦ, ὡς καὶ μεταξύ ἐπιχειρηματίου καὶ πελατείας. στ) Εἰς αὐτὴν ἡ λήψις ἀποφάσεων εἶναι εὐχερής. ζ) Ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις δὲν ἀξιοῖ ὑψηλὰς ἐπενδύσεις κεφαλαίου. η) Ἐξυπηρετεῖ κοινωνικὴν σκοπιμότητα ὡς ἀποβλέπουσα περισσότερον εἰς τὴν διασφάλισιν βιοποριστικοῦ εἰσοδήματος τοῦ φορέως αὐτῆς. θ) Γενικὴ εἶναι ἡ ὑπὲρ τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως συμπάθεια τοῦ

κοινωνικοῦ συνόλου καὶ τῶν ὀργάνων τοῦ κράτους καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπιδικάζεται ἡ ἐπιεικεσττέρα συμπεριφορὰ ἔναντι αὐτῆς.

Ὡς *μειονεκτήματα*, ἐξ ἄλλου, τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως δύνανται νὰ ἀναφερθοῦν τὰ ἑξῆς : α) Ἡ μικρὰ παραγωγὴ καὶ ὁ συνεπεία ταύτης περιορισμὸς τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὴν τοπικὴν ἀγορὰν καταναλώσεως. β) Ἡ ἐξάρτησις τῆς πορείας τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐπιχειρηματίου. γ) Ἡ ἔλλειψις σταθερότητος καὶ διαρκείας. δ) Τὸ γεγονός ὅτι μέγας ἀριθμὸς μικρῶν ἐπιχειρήσεων ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «ὀριακῶν» τοιοῦτων. ε) Ἡ ἀδυναμία παρακολουθήσεως τῶν τεχνολογικῶν ἐξελίξεων καὶ ἡ διάστασις τῆς πρὸς τὴν ἐπιστήμην, τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ὀρθολογικὴν ὀργάνωσιν. στ) Τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον καταρτίσεως τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ ἡ ἀδυναμία χρησιμοποίησεως καταλλήλων στελεχῶν ἢ εἰδικῶν συμβούλων. ζ) Ἡ περιορισμένη πιστοληπτικὴ ἱκανότης αὐτῆς λόγω μικροῦ μεγέθους κεφαλαίων καὶ ἀδυναμίας παροχῆς ἑξασφαλίσεων, ὡς καὶ ἡ περιορισμένη δυνατότης αὐτοχρηματοδοτήσεώς της λόγω μικρῶν κερδῶν καὶ ἀποθεματικῶν. η) Αἱ οὐσιώδεις ἑλλείψεις εἰς τὴν ὀργάνωσιν ὄλων τῶν λειτουργιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως.

1.1.3. Ὁ ρόλος τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως εἰς τὴν σύγχρονον ἀνταγωνιστικὴν οἰκονομίαν

Παρὰ τὴν μαρξικὴν πρόβλεψιν ὅτι ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις θὰ συνετρίβετο ἐντὸς τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας, εἰς τὴν σύγχρονον ἀνταγωνιστικὴν οἰκονομίαν ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις ἐπέζησε καὶ διαδραματίζει σοβαρὸν ρόλον.

Ἡ ἐπιβίωσις τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως ὀφείλεται κατ' ἀρχὴν εἰς λόγους οἰκονομικοῦς. Ὑπάρχουν, ἐν πρώτοις, ὠρισμένοι τομεῖς τῆς παραγωγῆς εἰς τὰς ὁποίας τὸ εὐνοϊκώτερον (optimum) μέγεθος ἐπιχειρήσεως εἶναι τὸ μικρὸν τοιοῦτον. Δεύτερον, ἡ ἔλαστικότης τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως ἀπέβη σημαντικὸς παράγων ἐπιβιώσεώς της. Τρίτον, αἱ ὀλιγοπωλιακαὶ συνθήκαι τῆς ἀγορᾶς ὑποβοηθοῦν τὴν διατήρησιν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων. Καὶ τέταρτον (τοῦτο ἰσχύει περισσότερο διὰ τὰς λίαν προηγμένας οἰκονομικῶς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἐδημιουργήθησαν ἐπιχειρηματικοὶ γίγαντες), ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις ἀναπτύσσεται εἰς τὸ περιθώριον τῆς παραγωγῆς τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων, αἱ τελευταῖαι δὲ αὐταὶ ἔχουν ἀνάγκην τῆς συνεργασίας τῶν μικρῶν.

Πλὴν τῶν καθαρῶς οἰκονομικῶν λόγων, δι' οὓς ἐπέζησεν ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις, ἡ ἐπιβίωσις της ὀφείλεται ἐν μέρει καὶ εἰς τὴν ἀσκουμένην ὑπὸ τῶν καθ' ἕκαστον κρατῶν βιομηχανικὴν καὶ κοινωνικὴν πολιτικὴν, ἥτις ἀποσκοπεῖ εἰς τὸν περιορισμὸν τοῦ προλεταριάτου καὶ τὴν διατήρησιν ἀκμῆς μέσης τάξεως.

Ὅμοιως ἡ ἐπιβίωσις τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως ὀφείλεται καὶ εἰς ψυχολογικοὺς παράγοντας, διότι ὁ μικρὸς ἐπιχειρηματίας στηρίζεται εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν πίστιν του καὶ ὡς προερχόμενος συνήθως ἐκ τῆς ἐργατικῆς τάξεως, προσπαθεῖ νὰ ἀνέλθῃ μὲ χαμηλὰ ἔξοδα προσωπικῆς καὶ οἰκογενειακῆς διαβιώσεως. Ἡ ἐκ τῆς ἐργατικῆς τάξεως προέλευσις καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς

ὁ χαρακτηρίζων τὸν μικρὸν ἐπιχειρηματίαν ἐξηγοῦν ἐπαρκῶς καὶ τὸν δυναμισμὸν, τὴν μαχητικότητα καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα, τὴν ὁποίαν οὗτος ἐπιδεικνύει.

Δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους εἶναι σημαντικὸς εἰς τὴν σύγχρονον ἀνταγωνιστικὴν οἰκονομίαν ὁ ρόλος τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως. Καὶ τοῦτο ἰσχύει δι' ὅλας τὰς χώρας, ἀκόμη καὶ τὰς πλέον βιομηχανικῶς ἀνεπτυγμένας.

*Αναφερόμεθα ἐνδεικτικῶς εἰς τὴν θέσιν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὰς δύο περισσότερον προηγμένας χώρας, τὰς Η.Π.Α. καὶ τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν.

Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθῆ ὅτι εἰς τὴν χώραν τῶν ἐπιχειρηματικῶν κολοσσῶν, ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις παραμένει πυρὴν τῆς ἀμερικανικῆς οἰκονομίας. Κατὰ τὸ ἔτος 1951 εἶχον ἀπογραφῆ 731.000 βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀπασχολοῦσαι προσωπικὸν μέχρι 99 ἀτόμων, 17.500 βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις μὲ 100 - 500 ἀπασχολουμένους καὶ 4.300 βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀπασχολοῦσαι ἄνω τῶν 500 ἀτόμων. Ἐξ ἄλλου, ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἀπογραφειῶν κατὰ τὸ 1963 4.250.000 πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεων, τὰ 4.000.000 ἐξ αὐτῶν ἀπασχόλουσαν προσωπικὸν κάτω τῶν 100 ἐργαζομένων καὶ 3.000.000 περίπου κάτω τῶν 20 ἐργαζομένων. Σημειοῦται ὅτι εἰς Η.Π.Α. ἐφαρμόζεται πολιτικὴ συνυπάρξεως μεγάλων καὶ μικρῶν ἐπιχειρήσεων, ἥτις εὐνοεῖται ὑπὸ τῶν ἐπιχειρήσεων λίαν μεγάλου μεγέθους. Αἱ τελευταῖαι αὗται ὄχι μόνον συνεργάζονται μὲ μέγαν ἀριθμὸν μικρῶν ἀλλὰ καὶ στηρίζονται ἐν πολλοῖς εἰς τὴν συνεργασίαν ταύτην. Ἀ.χ. ἡ General Electric κατασκευάζει μόνον ποσοστὸν 28 % τῆς ἀξίας τῶν ὑπ' αὐτῆς πωλουμένων προϊόντων, τὸ ὑπόλοιπον δὲ 72 % προμηθεύεται ἐκ 42.000 περίπου μικρῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ General Motors ὁμοίως χρησιμοποιοῖ 26.000 περίπου μικρὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐκ ὧν αἱ 16.000 ἔχουν προσωπικὸν κάτω τῶν 100 ἀπασχολουμένων. Ἐπίσης, ἡ U. S. Steel χρησιμοποιοῖ 50.000 μικρὰς ἐπιχειρήσεις ὡς ὑποκατασκευαστρίαι καὶ ἡ Dupont - Nemours περὶ τὰς 30.000.

Εἰς Δυτικὴν Γερμανίαν, ἐξ ἄλλου, κατὰ τὸ 1956 ἐλειτούργουν 775.000 μικραὶ βιομηχανίαι, ἀπασχολοῦσαι συνολικῶς 3.625.000 ἐργαζομένους (ἐπὶ συνόλου 7.500.000 ἐργατῶν βιομηχανίας), ἐξ αὐτῶν δὲ μόνον 19.000 ἐπιχειρήσεις ἀπασχόλουσαν προσωπικὸν ἄνω τῶν 25 ἐργατοῦπαλλήλων. Εἰς Δυτικὴν Γερμανίαν παρατηρεῖται καὶ τοῦτο τὸ ἀξιοσημείωτον: Αἱ μικραὶ ἐπιχειρήσεις (μὲ ἀριθμὸν ἀπασχολουμένων 0 - 99 ἄτομα) αὐξάνουν ἔναντι τῶν ἀπασχολουσῶν προσωπικὸν ἀπὸ 100 - 999, αἱ ὁποῖαι παραμένουν ἀριθμητικῶς στάσιμοι καὶ ἔναντι τῶν ἀπασχολουσῶν ἄνω τῶν 1000 ἀτόμων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς μειοῦται. Καὶ ἐν Δυτικῇ Γερμανίᾳ ἐπίσης παρατηρεῖται συνεργασία μεταξύ μεγάλων καὶ μικρῶν ἐπιχειρήσεων. Ἀναφέρεται ἄ.χ. ὅτι ἡ γνωστὴ μεγάλη ἐπιχείρησις Daimler - Benz χρησιμοποιοῖ ὡς ὑποκατασκευαστρίαι 12.000 περίπου μικρὰς βιομηχανίας.

*Ὡς γενικὴ καὶ καθολικὴ διαπίστωσις, ἐν κατακλείδι, δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις αἱ ἀπασχολοῦσαι προσωπικὸν μέχρι 50 ἀτόμων, εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον, ἀποτελοῦν μέγα ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐπιχειρήσεων.

1.1.4. Διαπιστώσεις ως προς την τύχη της μικρᾶς επιχειρήσεως διεθνῶς

Αἱ διαπιστώσεις ἐν σχέσει πρὸς τὴν τύχη τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως διεθνῶς, θὰ ἠδύναντο νὰ συνοψισθοῦν εἰς τὰ ἑξῆς :

α) Εἶναι ἔντονος ἡ παρουσία τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως εἰς τὴν σύγχρονον ἀνταγωνιστικὴν οἰκονομίαν καὶ σημαντικὸς ὁ ρόλος τῆς εἰς ταύτην.

β) Ἡ μικρὰ ἐπιχειρήσις δὲν συνιστᾷ μόνον μεταβατικὸν στάδιον πρὸς τὴν μεγάλην, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἴδιαν αὐτοτελῆ βαθμίδα καὶ μόνιμον κατὰστασιν εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομικὴν δραστηριότητα.

γ) Ὁ βαθμὸς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἐκάστης χώρας δυνατὸν νὰ ἐπηρεάζῃ τὴν ποσοστιαίαν ποσοτικὴν συμμετοχὴν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν ἔθνικὴν παραγωγὴν, ὅπωςδῆποτε ὁμως τὸ φαινόμενον «μικρὰ ἐπιχειρήσις» εἶναι καθολικὸν εἰς τὰς συγχρόνους οἰκονομίας, ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ ἀναπτύξεώς τωv.

δ) Ὑφίστανται τομεῖς τῆς οἰκονομίας εἰς τοὺς ὁποίους ἡ μικρὰ ἐπιχειρήσις ἐμφανίζεται ὡς πλέον ἀποδοτικὴ. Λ.χ. ἡ μικρὰ ἐπιχειρήσις ἐπιτυγχάνει ὅταν καὶ ὅπου ἡ μαζικὴ καὶ τυποποιημένη παραγωγὴ δὲν ἱκανοποιεῖ τὴν κατανάλωσιν.

ε) Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐπιχειρήσεων «ἐντάσεως ἐργασίας» (εἰς τὴν ὁποίαν τὸ κόστος ἐργασίας ἀντιπροσωπεύει σημαντικὸν ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ κόστους παραγωγῆς) ἡ μικρὰ ἐπιχειρήσις εὐνοεῖται ἰδιαιτέρως.

στ) Ἡ μικρὰ ἐπιχειρήσις εὐνοεῖται ὁμοίως εἰς ἃς περιπτώσεις τὸ ὑψηλὸν κόστος μεταφορᾶς περιορίζει τὴν ἀγορὰν καταναλώσεως ἐντὸς ὠρισμένης γεωγραφικῆς περιοχῆς. Τοῦτο ὁμως δὲν πρέπει νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀποψιν ὅτι τὸ μέγεθος τῆς ἐπιχειρήσεως ἀποτελεῖ συνάρτησιν τοῦ μεγέθους τῆς ἀγορᾶς, διότι τὸ συμπέρασμα τοῦτο δὲν εἶναι ἀπόλυτον.

ζ) Ἡ μεγάλη ἐπιχειρήσις δὲν εἶναι πάντοτε πολέμιος τῆς μικρᾶς. Βεβαίως, ὅταν κινῶνται εἰς τὸ αὐτὸ πεδίουv, εἴτε εἰς τὴν παραγωγὴν εἴτε εἰς τὴν διάθεσιν, ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶναι ἀναπόφευκτος, χωρὶς ν' ἀποβῆναι ὁμως πάντοτε ὑπὲρ τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως, βαρυνομένης μὲ ὑψηλὰ πάγια ἔξοδα. Σήμερον ὁμως προωθοῦνται αἱ συνεργασίαι μεταξύ μεγάλων καὶ μικρῶν ἐπιχειρήσεων, διότι αἱ τελευταῖαι εὐρίσκουν διέξοδον εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῶν μεγάλων καὶ αἱ πρῶται εἰς τὴν ἐξυπῆρέτησιν τῆς ὁποίας τυγχάνουv παρὰ τῶν μικρῶν.

η) Εἰς τὸν τομέα τῆς εἰδικεύσεως ἔχουv ἴσας πιθανότητας ἐπιτυχίας καὶ ἡ μεγάλη καὶ ἡ μικρὰ ἐπιχειρήσις, ἀρκεῖ νὰ γίνῃ κατάλληλος ἐπιλογή τομέως δράσεως καὶ μέσων.

θ) Ἡ συνεχὴς καὶ ραγδαία τεχνολογικὴ πρόοδος εἶναι κατ' ἀρχὴν ἐναντίον τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας ταύτης πρὸς παρακολούθησιν τῆς, ἀλλὰ δύναται ν' ἀποβῆ—καὶ ἀποβῆναι ἐνίοτε—ὑπὲρ τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως.

ι) Σταθερὰ ἀδυναμία τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἡ καθυστερημένη παρακολούθησις τῶν ἐπιστημονικῶν ἐξελιξέων, ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν πληροφο-

ριών και τεκμηριώσεως και ή οργανωτική μειονεξία της (όταν συμβαίνει να παρατηρῶνται ταῦτα).

1.2 Προβλήματα και ανάγκαι τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων ἐν γένει

1.2.1. Κύρια προβλήματα τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως

Τὰ κύρια προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει ή μικρά ἐπιχείρησις καθ' ἑκάστην λειτουργίαν αὐτῆς εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

α) Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς *παραγωγῆς* (ή τεχνικὴν λειτουργίαν) : Ἡ μικρά ἐπιχείρησις κατὰ κανόνα εὐρίσκειται ἐν ἀδυναμίᾳ πρὸς παρακολούθησιν τῶν τεχνολογικῶν ἐξελίξεων. Ἡ ἀδυναμία της αὕτη ἐκτείνεται τόσον εἰς τὰ νέα τεχνολογικά μέσα ὅσον καὶ εἰς τὰς νέας μεθόδους. Ἐξ ἄλλου, ὡς ἐκ τῆς μορφῆς τῆς παραγωγῆς τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως, αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ προηγμένα συστήματα ὀργανώσεως τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας καὶ εἰδικώτερον τὴν γραμμικὴν παραγωγήν καὶ τὴν παραγωγήν συνεχοῦς ροῆς. Ὅμοίως, ή μικρά ἐπιχείρησις δυσχερῶς δύναται νὰ ἐφαρμόσῃ (ἐξ ἀπόψεως ἀριθμοῦ προϊόντων παραγομένων καθ' ἑκάστην παραγωγικὴν διαδικασίαν) τὴν μαζικὴν παραγωγήν, με συνέπειαν νὰ ὑστερῇ εἰς τὴν τυποποίησιν τῶν προϊόντων της (τοῦτο βεβαίως, ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, ἔχει καὶ τὴν εὐνοϊκὴν ὑπὲρ τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως πλευράν). Ὅμοίως, εἰς τὴν μικρὰν ἐπιχείρησιν ἔλλειπει ὁ τεχνικὸς σχεδιασμὸς καὶ ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς τῆς παραγωγῆς, εἰς αὐτὴν εἶναι ἄγνωστος ἢ πολὺ περιορισμένος ὁ ἔλεγχος τῆς παραγωγῆς, ή διάταξις τῶν χώρων εἰς τὰς ὁποίας συντελεῖται ή παραγωγή καὶ τῶν μηχανημάτων διὰ τῶν ὁποίων ἐκτελεῖται αὕτη γίνεται ἀνορθολογικῶς καὶ συνήθως ἔλλειπει ή προσαρμογή τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν παραγωγήν ἀνθρώπων πρὸς τὰ μηχανήματα, ἐνῶ ἐλάχιστα ἐφαρμόζονται προηγμένα συστήματα ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας. Αἱ ἐντὸς τῶν χώρων παραγωγῆς μεταφοραὶ διεξάγονται δι' ἀπηρχαιωμένων μέσων καὶ μεθόδων. Ἡ ἔρευνα ἐπὶ τῶν προβλημάτων παραγωγῆς εἶναι περίπου ἀνύπαρκτος. Ἡ παρακολούθησις, τέλος, τοῦ κόστους παραγωγῆς γίνεται στοιχειωδῶς.

β) Ὡς πρὸς τὴν *ἐμπορικὴν* ἢ *συναλλακτικὴν* λειτουργίαν :

1. Αἱ *ἀγοραὶ* εἰς τὴν μικρὰν ἐπιχείρησιν γίνονται κατὰ μικρὰς ποσότητας με συνέπειαν τὸ ὑψηλότερον κόστος καὶ τὴν ἔλλειψιν ποσοτικῆς ὁμοιογενείας τῶν πρώτων ὑλῶν. Ὁ προγραμματισμὸς τῶν προμηθειῶν καὶ ή διατήρησις ἀποθεμάτων πρώτων καὶ λοιπῶν ὑλῶν, ή διατήρησις σταθερῶν προμηθευτῶν καὶ ή διερεύνησις τῆς ἀγορᾶς πρώτων ὑλῶν ἀνήκουν ὁμοίως εἰς τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ή μικρά ἐπιχείρησις δυσχερῶς ἀντιμετωπίζει ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ἐφοδιασμοῦ αὐτῆς.

2. Μεγαλύτερα καὶ σοβαρώτερα εἶναι τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ή μικρά ἐπιχείρησις ἀντιμετωπίζει κατὰ τὴν *διανομὴν* τῶν προϊόντων της. Ταῦτα δύναται νὰ συνοψισθοῦν εἰς τὰ βασικώτερα : ἀδυναμία ἐφαρμογῆς τῆς ἐρένης καὶ τῆς παρακολούθησεως τῆς ἀγορᾶς καταναλώσεως. Περιορισμένα

δυνατότητες διαφημίσεως και προβολής τῶν παραγομένων προϊόντων. Ἄδυναμία ἀναπτύξεως πλήρους δικτύου διανομῆς και ἐφαρμογῆς προηγμένων συστημάτων πωλήσεως (πλήν ὠρισμένων, ἅτινα προσφέρονται ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μικρὰν ἐπιχείρησιν). Καθορισμὸς τῆς τιμῆς πωλήσεως τῶν παραγομένων προϊόντων ὄχι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κόστους παραγωγῆς, ἀλλὰ κατὰ τὴν περίστασιν, κατὰ τὰς ὑφισταμένας συνθήκας και τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐλλειψὶς προσωπικοῦ εἰδικευμένου εἰς τὰ θέματα διανομῆς και ἐμπορίας. Ἄνυπαρξία προγραμματισμοῦ πωλήσεων, ὅστις συνιστᾷ τὸ θεμέλιον τοῦ ὅλου προγραμματισμοῦ τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως. Περιορισμένη δυνατότης διατηρήσεως ἀποθεμάτων ἐτοιμῶν προϊόντων, ἥτις δημιουργεῖ σοβαρώτερα προβλήματα εἰς τὰς ἐποχικὰς ἐπιχειρήσεις.

γ) Ἐν σχέσει μὲ τὴν *χρηματοπιστωτικὴν* λειτουργίαν: Ἡ μικρὰ ἐπιχειρήσις ἔχει περιορισμένην πιστοληπτικὴν ἰκανότητα. Οἱ φορεῖς τῆς πίστεως εἶναι ἐπιφυλακτικοὶ ἐναντι τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως, τῆς ὁποίας τὰ κεφάλαια εἶναι μικρά, τὰ δὲ πάγια στοιχεῖα τοῦ ἐνεργητικοῦ —τὰ ὁποῖα εἰς ἄλλας περιπτώσεις συνιστοῦν τὴν μεγαλύτεραν ἐξασφάλισιν— εἶναι μικρᾶς ἀξίας. Ἡ ὁδὸς προσφυγῆς εἰς τὴν κεφαλαιαγορὰν εἶναι ἀποκεκλεισμένη. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους τὸ μακροπρόθεσμον πιστωτικὸν κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὰς ἐπενδύσεις παραμένει μακρὰν αὐτῆς, ἐνῶ αἱ δυνατότητες αὐτοχρηματοδοτήσεώς της εἶναι λίαν περιορισμένα. Ἐξ ἄλλου και αἱ ἐμπορικαὶ πιστώσεις πρὸς τὴν μικρὰν ἐπιχείρησιν εἶναι συνήθως χαμηλοῦ ὕψους.

δ) Ἡ *Λογιστικὴ* λειτουργία εἰς τὴν μικρὰν ἐπιχείρησιν εἶναι κατὰ κανόνα παρημελημένη. Ἄσκειται ἐμπειρικῶς παρὰ προσώπων μὲ σχετικὴν κατάρτισιν και τὰ λογιστικὰ στοιχεῖα τηροῦνται περισσότερον διότι ἐπιβάλλει τοῦτο ὁ νόμος παρὰ διότι δύνανται νὰ χρησιμεύσουν και νὰ καθοδηγήσουν τὸν ἐπιχειρηματίαν. Ἡ κοστολόγησις ἐνεργεῖται στοιχειωδῶς, περὶ τηρήσεως δὲ στατιστικῶν στοιχείων εἰς ἐλαχίστας περιπτώσεις δύναται νὰ γίνῃ λόγος.

ε) Ἡ *Διοικητικὴ* λειτουργία, τέλος, ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ μικροῦ ἐπιχειρηματίου κατὰ τρόπον συγκεντρωτικὸν και ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἀσκήσιν πολλῶν ὁμοῦ ἐκ τῶν ἀναφερθεισῶν ἀνωτέρω λειτουργιῶν. Ἐκ τῶν «στοιχείων Διοικήσεως» (ἅτινα ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον και τοὺς βασικοὺς σκοποὺς τῆς διοικητικῆς λειτουργίας), ἡ «πρόβλεψις» (ὁ προγραμματισμὸς) ἐλλεῖπει σχεδὸν παντελῶς, ἡ «ὀργάνωσις» ἐκτελεῖται πλημμελέστατα, ἡ «διεύθυνσις» γίνεταί κατὰ τὰς περιστάσεις, ὁ «συντονισμὸς» εἶναι ἀπλοῦς διότι ἐλλεῖπει ὁ ἐσωτερικὸς καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας εἰς ἐμπειρικὸν βαθμὸν και ὁ «ἐλεγχος» συγκεντροῦται εἰς τὸν διοικοῦντα—ἐπιχειρηματίαν. Εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον τὸ προέχον στοιχεῖον ὅπερ τὸν χαρακτηρίζει εἶναι τὸ «τεχνικὸν» διότι οὗτος προέρχεται συνήθως ἐκ τῆς ἐργατικῆς τάξεως, μὲ συνέπειαν νὰ στερῆται ἐμπορικῶν ἰκανοτήτων και γνώσεων, ὀργανωτικῆς ἐμπειρίας, οἰκονομικῆς και λογιστικῆς κατάρτισεως, λίαν χρησίμων διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς πορείας τῆς ἐπιχειρήσεώς του.

1.2.2. Αί κυριώτεραι ανάγκαι τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως

Ἐὰν τ' ἀνωτέρω ἀναφερθέντα ἀποτελοῦν τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις, αἱ κύριαι ἀνάγκαι αὐτῆς εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

Α' Ἀνάγκη κεφαλαιοδοτήσεως. Πολλὰ ἐκ τῶν ἀναφερθέντων προβλημάτων πηγάζουσι ἐκ τῆς ἐλλείψεως κεφαλαίων καὶ τῆς ἀδυναμίας ἐξευρέσεως τοιούτων, αἵτινες παρατηροῦνται εἰς τὴν μικρὰν ἐπιχείρησιν. Ἡ παρακολούθησις λ.χ. τῶν τεχνολογικῶν ἐξελιξέων δὲν εἶναι μόνον θέμα ἐνημερώσεως, ἀλλὰ περισσότερον θέμα ἐξευρέσεως καὶ διαθέσεως κεφαλαίων.

Β' Ἀνάγκη ὀργανωτικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ. Πολλὰ, ὁμοίως, ἐκ τῶν ἀναφερθέντων ἀνωτέρω προβλημάτων τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως ἐντάσσονται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως ταύτης. Τὰ συστήματα καὶ αἱ μέθοδοι αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν παραγωγήν, τὸν ἐφοδιασμόν, τὴν διανομήν, τὴν ἀποθήκευσιν, τὴν τήρησιν τῶν λογιστικῶν στοιχείων καὶ τὸν ἀνθρώπινον παράγοντα δὲν εἶναι εἰ μὴ προβλήματα ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως καὶ ἐπομένως ἐντονος καὶ ἐπιτακτικῆς εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ ὀργανωτικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως.

Γ' Ἀνάγκη τεχνικῆς βοηθείας. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις στερεῖται, ὡς ἀνεφέρθη, τῆς δυνατότητος νὰ παρακολουθῆ τὰς ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς τεχνικῆς ἐπιτυχανομένης προόδου καὶ ἐφαρμογᾶς, εἰς σημεῖον ὥστε νὰ ἔχη ἀπόλυτον ἀνάγκην τεχνικῆς βοηθείας.

Δ' Ἀνάγκη διοικητικῆς καθοδηγήσεως. Λόγῳ τοῦ ὅτι ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ διοικοῦντος τὴν μικρὰν μονάδα ἐπιχειρηματίου συσσωρεύεται δυσβάστακτον βᾶρος, ἐνῶ ἐκ παραλλήλου οὔτος στερεῖται τῆς ἀπαιτουμένης καταρτίσεως διὰ νὰ ἀντεπεξέλθῃ ἐπιτυχῶς εἰς ὅλα, τὰ ὄντως ποικίλα προβλήματα, ἅτινα ὀρθοῦνται ἐνώπιόν του, ἐξ ἴσου πιεστικῆς εἶναι ἡ ἀνάγκη συμπαραστάσεως καὶ καθοδηγήσεώς του κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς διοικήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ε' Ἀνάγκη ἐρευνῶν καὶ μελετῶν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων. Ὑπεγραμμίσθη ἤδη ἡ διάστασις τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως πρὸς τὴν ἐπιστήμην, τὴν ἐρευναν καὶ τὰς μελέτας, ἥτις ἄλλωστε εἶναι δεδικοιολογημένη. Ἀλλὰ ἡ ἀνάγκη δι' ἐρεύνας καὶ μελέτας, τὰ πορίσματα τῶν ὁποίων θὰ ἐξεμεταλλεύοντο καὶ θὰ ἤξιοποιοῦν αἱ μικραὶ ἐπιχειρήσεις εἶναι ἀναμφισβήτητος καὶ ὡς ἐκ τούτου πρωτευσούσης σημασίας.

ΣΤ' Ἀνάγκη γενικῆς ἐνημερώσεως. Ὡς συμπληρωματικῆ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθεισῶν βασικῶν ἀναγκῶν—καὶ ὁμοίως σημαντικῆ—εἶναι ἡ ἀνάγκη διαρκοῦς γενικῆς ἐνημερώσεως τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ διαφόρων τομέων καὶ πάσης φύσεως ζητημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐνδιέφερον ταύτας. Ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις, διὰ τὴν ὁποῖαν δὲν εἶναι ἐφικτὴ ἡ τοιαύτη ἐνημέρωσις, ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην παροχῆς πληροφοριῶν διὰ τὴν ἐπιτυχήν λειτουργίαν τῆς ἐντὸς τῶν συγχρόνων οικονομικῶν συνθηκῶν καὶ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν μεγάλου μέρους ἐκ τῶν προβλημάτων τῆς.

1.2.3. Προϋποθέσεις δια την ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως

Ἡ ἀντιμετώπισις τῶν ἀναγκῶν καὶ ἡ ἐπίλυσις τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα κυρίως ἀφοροῦν εἰς τὴν μικρὰν ἐπιχείρησιν εἶναι ζήτημα τὸ ὁποῖον πρέπει ν' ἀπασχολῆ ἀπὸ κοινοῦ, τὰ κρατικὰ ὄργανα ἀφ' ἐνὸς καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις ἀφ' ἑτέρου.

Ἄφετηρίαν τῆς ὀρθῆς θέσεως τοῦ ὄλου θέματος τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως ἀποτελεῖ ἡ παρὰ τοῦ κράτους ἀναγνώρισις τοῦ σοβαροῦ ρόλου ταύτης εἰς τὴν οικονομίαν. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη ὀδηγεῖ τὴν κρατικὴν διοίκησιν εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ χρέους ὅπως προστατεύσῃ, ὑποβοηθήσῃ καὶ ἐνισχύσῃ τὴν μικρὰν ἐπιχείρησιν. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι ἡ πλειονότης τῶν κρατῶν—καὶ εἰδικώτερον τὸ σύνολον τῶν κρατῶν εἰς τὰ ὁποῖα ἡ οἰκονομία ἐμφανίζει ὑψηλὴν στάθμην ἀναπτύξεως—μεριμοῦν διὰ θετικῶν μέτρων, διὰ τὴν προστασίαν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως, μὲ γνωμόνα τὴν ὀρθὴν ἀντίληψιν ὅτι οἱ στόχοι τῆς ἐκβιομηχανίσεως καὶ τῆς περαιτέρω αὐξήσεως τοῦ ρυθμοῦ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως δύνανται νὰ ἐπιτευχθοῦν μόνον μὲ τὴν συμβολὴν καὶ τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως. Τὰ μέτρα ταῦτα συνίστανται κυρίως : εἰς τὴν εἰδικὴν πιστωτικὴν μεταχείρισιν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων (εὐμενέστεροι ὅροι καὶ δημιουργία ἐξειδικευμένων φορέων διὰ τὴν πιστοδότησιν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων) ὥστε νὰ ἱκανοποιῶνται αἱ εἰς κεφάλαια ἀνάγκαι αὐτῶν—καὶ εἰδικώτερον εἰς μακροπρόθεσμα τοιαῦτα— εἰς τὴν εὐνοϊκὴν φορολογικὴν μεταχείρισιν, εἰς τὴν ἴδρυσιν, λειτουργίαν καὶ ἐνίσχυσιν ὀργανισμῶν ἐχόντων ὡς σκοπὸν τὴν παροχὴν τεχνικῶν, ὀργανωτικῶν, διοικητικῶν καὶ οἰκονομικῶν συμβούλων πρὸς τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις (πρὸς κάλυψιν τῶν ἀντιστοιχῶν ἀναγκῶν των), εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῶν μεταξύ μικρῶν ἐπιχειρήσεων συνεργασιῶν, δυναμένων νὰ φθάνουν καὶ μέχρι πλήρους συγχωνεύσεως ἢ συστάσεως μεταξύ των οἰκονομικῶν συνασπισμῶν, εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς συνεργασίας μεταξύ μεγάλων καὶ μικρῶν ἐπιχειρήσεων (λ.χ. διὰ τῆς προωθήσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς ὑπεργολαβίας καὶ τῶν εἰδικῶν γραφείων ἐξυπηρετήσεως ταύτης) κ.ἄ.

Ἐκ παραλλήλου ἡ ἀντιμετώπισις τῶν ἀναγκῶν τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως ἀξιοῖ ἀνάλογον στάσιν καὶ δραστηριότητα τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ τῶν ὀργανώσεών των.

Οἱ μικροὶ ἐπιχειρηματῖαι γνωρίζουν καλῶς ὅτι δὲν δύνανται—καὶ δὲν πρέπει— νὰ ἀναμένουν τὰ πάντα ἀπὸ τὸ κράτος. Τοῦτο χαράσσει τὰ πλαίσια, καθορίζει τὴν πολιτικὴν, ἥτις ἀκολουθεῖται ἔναντι τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων, ἰδρύει ἢ διευκολύνει τὴν ἴδρυσιν ὀργανισμῶν ἐχόντων ὡς σκοπὸν τὴν πάσης φύσεως ἐξυπηρέτησιν τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως, προβάλλει εἰς τὰς καταλλήλους θεσμικὰς καὶ διαρθρωτικὰς προσαρμογὰς, ἀλλὰ ἡ ἀξιοποίησις τῶν κρατικῶν μέτρων καὶ ἡ καρποφόρος ἐκμετάλλευσις τῶν ὑπὸ τοῦ κράτους δημιουργουμένων ἐν γένει συνθηκῶν, ἀνάγεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν δραστηριότητα τῶν ἐπιχειρηματιῶν.

Ἡ πίστις ὅτι ἡ μικρά ἐπιχείρησις ἐπεβίωσε, ζῆ, θὰ ζήσῃ καὶ πρέπει νὰ ζήσῃ, ὀφείλει νὰ εἶναι πρωτίστως ἐρριζωμένη εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἐπιχειρηματιῶν.

Οὗτοι, ἀνεξαρτήτως τῶν δυνατοτήτων, τὰς ὁποίας διαθέτουν πρὸς παρακολούθησιν τῶν νέων συνθηκῶν ἀνταγωνισμοῦ, ὀφείλουν νὰ ἐπιδεικνύουν ἔφεσιν πρὸς πρόοδον, πρὸς ἐκσυγχρονισμόν τῶν ἐπιχειρήσεων των. Ὅφείλουν νὰ ἐξαντλοῦν τὰς παρεχομένας ὑπὸ τοῦ κράτους εὐνοίας ὑπὲρ τῶν ἐπιχειρήσεων των. Νὰ ἐπιδιώκουν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιχειρήσεων των. Νὰ ἐπιζητοῦν τὴν ὀργανωτικὴν βελτίωσίν των. Νὰ ἐξοικειωθοῦν πρὸς τὰς τεχνολογικὰς τελειοποιήσεις. Νὰ εὐνοοῦν τὰς συνεργασίας μετ' ἄλλων ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων, διὰ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὴ ἡ παράκαμψις τῶν μειονεκτημάτων τοῦ μικροῦ μεγέθους καὶ ἡ ἐπίτευξις τῶν πλεονεκτημάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν αἱ ἐπιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους. Νὰ ἀποδεχοῦν προθύμως τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης. Νὰ ἐνστερνισθοῦν τὰ συμπεράσματα τῶν ἐρευνῶν καὶ τῶν μελετῶν, αἱ ὁποῖαι γίνονται ἐπ' ὠφελεία αὐτῶν. Νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν συνεργασιῶν μετὰ τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Νὰ τείνουν εὐήκοον οὐς εἰς πᾶσαν παρεχομένην πληροφορίαν, ἡ ὁποία δυνατόν νὰ εἶναι χρήσιμος.

Ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπιτυχὴς ἀντιμετώπισις τῶν ἀναγκῶν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἡ διευκόλυνσις των εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα τὰς ἀπασχολοῦν καὶ ἐπιτείνουν τὰ ἐκ τοῦ μικροῦ μεγέθους μειονεκτήματά των.

Ἄξιον μνείας δὲ εἶναι τοῦτο: Ἐνῶ ἡ μεγάλη ἐπιχείρησις εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ἀποκτήσῃ τὰ πλεονεκτήματα τῆς μικρᾶς, ἀντιθέτως, ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις εἶναι δυνατόν, διὰ τῆς παραλλήλου προσπάθειας, κράτους ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐπιχειρηματιῶν ἀφ' ἑτέρου, νὰ ἀποκτήσῃ πολλὰ ἐκ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως.

Εἰς τὰς χώρας ἐκείνας εἰς τὰς ὁποίας ἐπετεύχθη τοῦτο, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἀδιστακτικῶς ὅτι τὸ καθ' ὅλον πρόβλημα τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως ἀντιμετωπίσθη ἐπιτυχῶς.

2. Η ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ ΜΕΡΙΜΝΑ ΕΙΣ ΞΕΝΑΣ ΧΩΡΑΣ

2.1. Γενικά τινα περὶ τῶν λαμβανομένων ὑπὲρ τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων μέτρων εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν

2.1.1. Ἀποδιδομένη σημασία καὶ παρεχομένη προστασία διεθνῶς

Πρὶν ἢ προβῶμεν κατωτέρω εἰς λεπτομερῆ ἀναφορὰν τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν μέτρων, ἅτινα λαμβάνονται εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν κυρίων ἀναγκῶν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων, κρίνομεν σκόπιμον νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐνδεικτικὴν ἀναφορὰν περὶ τῆς ἀποδιδομένης σημασίας καὶ περὶ τῶν κρατικῶν διαθέσεων διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως εἰς τινὰς χώ-

ρας καί δή, εἰς τὰς πλέον προηγμένας χώρας ἐκ τῶν διεπομένων ὑπὸ συστημάτων ἀνταγωνιστικῆς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως.

Εἰς τὰς Η.Π.Α., ἐπὶ παραδειγματι, ἔνθα ἔχουν ἀναπτυχθῆ γιγαντιαῖαι ἐπιχειρήσεις, ἡ μικρὰ ἐπιχειρήσεις θεωρεῖται ὡς πληροῦσα ρόλον ἀναγκαῖον, σοβαρὰ δὲ μέτρα προστασίας καὶ ἐνισχύσεως ὑπὲρ ταύτης ἐλήφθησαν. Περιοριζόμεθα νὰ μνημονεύσωμεν μόνον τὸν θεσπισθέντα κατὰ τὸ ἔτος 1953 νόμον περὶ τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων (Small Business Act) καὶ τὴν δι' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν Διοίκησιν Μικρῶν Ἐπιχειρήσεων (Small Business Administration) — περὶ τῆς ὁποίας ἀναφερόμεθα λεπτομερέστερον κατωτέρω — ὡς καὶ τὴν συσταθεῖσαν κατὰ τὸ ἔτος 1956 Κυβερνητικὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις, ἡ ὁποία διὰ σημαντικῶν ὑποδείξεων συνέβαλε σοβαρῶς εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς παρεχομένης ὑπὲρ τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων προστασίας καὶ ἐνισχύσεως.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπανειλημμένως διεκηρύχθη ἕξ ἐπίσημων χειλέων ἡ πίστις εἰς τὸν ρόλον καὶ τὴν σημασίαν τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως, ὄντως δὲ τὸ ἐπίσημον κράτος πράττει πολλὰ διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ καὶ ἐμπράκτως τὰς διαβεβαιώσεις τῶν ἐκπροσώπων του.

Ἐν Δυτικῇ Γερμανίᾳ ἡ ὑπὲρ τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων κυβερνητικὴ μέριμνα ἐστράφη κυρίως πρὸς τοὺς ἐξῆς τομεῖς : α) τὴν διευκόλυσιν συνεργασιῶν καὶ συγκεντρώσεως μικρῶν ἐπιχειρήσεων, β) τὴν ἐνεργὸν παρέμβασιν πρὸς ἐξυγίανσιν ὠρίσμένων κλάδων καὶ γ) τὴν πάσης μορφῆς ἐνίσχυσιν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ Ἰταλία, λόγῳ καὶ τῆς ἰδιομορφίας ἣν ἐμφανίζει εἰς τὴν οἰκονομικὴν τῆς διάρθρωσιν κατὰ γεωγραφικὰς περιοχὰς (διαφορὰ ἀναπτύξεως Βορρᾶ - Νότου), δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὰ πρωτεῖα μεταξὺ τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου ὡς πρὸς τὴν μέριμναν, τὴν ὁποίαν ἐπιδεικνύει διὰ τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις καὶ εἰδικώτερον τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν πλέον καθυστερημένων οἰκονομικῶς γεωγραφικῶν τῆς διαμερισμάτων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν μεγαλυτέραν ἀνάγκην συμπαραστάσεως.

Εἰς τὸ Βέλγιον καὶ τὰς Κάτω χώρας ὁμοίως σημειοῦται ἔντονος κρατικὴ δραστηριότης, λῆαν ἐπιτυχῶς ἀσκουμένη, ἀποσκοποῦσα τόσον εἰς τὴν πιστωτικὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν τεχνικὴν καὶ ὀργανωτικὴν βοήθειαν πρὸς τὴν μικρὰν ἐπιχείρησιν.

Τὸ πρόβλημα τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως ἀπησχόλησε καὶ συλλογικῶς τὰς χώρας τῆς Ε.Ο.Κ. Οὕτως, εἰς Δέλστ τῆς Ὁλλανδίας ἔλαβε χώραν κατὰ Σεπτέμβριον 1961 Σεμινάριον με θέμα «Ἡ Κοινὴ Εὐρωπαϊκὴ Ἄγορὰ καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐπὶ τῶν μικρῶν καὶ μεσαίων ἐπιχειρήσεων» με σκοπὸν τὴν ἐνημέρωσιν τῶν διοικούντων μικρὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὰς χώρας τῆς Ε.Ο.Κ. ἐπὶ διαφόρων θεμάτων — καὶ ἰδίᾳ ὀργανωτικῶν — προκυπτόντων κατόπιν τῆς δημιουργίας τῆς Κ.Ε.Α. Ἐπίσης προσπάθειαν προσαρμογῆς τῶν βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς τὰς διαμορφωθείσας ἐκ τῆς συστάσεως τῆς Ε.Ο.Κ. συνθήκας ἀνέλαβεν ἡ ἰδρυθεῖσα με ἔδραν τὰς Βρυξέλλας «Comité de l'Artisanat des six pays de la C.E.E.».

Ἐξίλογοι ὁμοίως μέτρα θετικῆς συμπαραστάσεως ὑπὲρ τῶν μικρῶν ἐπι-

χειρήσεων ελήφθησαν εις την 'Ιαπωνίαν, ήτις σημειοῖ σταθεράν βιομηχανικήν πρόοδον, στηριζομένην κυρίως ἐπὶ τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως.

Συστηματική, ἐξ ἄλλου, ἐνίσχυσις πρὸς τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις ἐξ ἀπόψεως πιστοδοτήσεως καὶ καθοδηγήσεώς των δι' ἐπίτευξιν τεχνολογικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ παρέχεται ἐν Μεγάλῃ Βρετανίᾳ.

Δὲν δύναται, τέλος, νὰ παροραθῇ ἡ εἰς διεθνή κλίμακα σημειουμένη κίνησις δημιουργίας εὐμενοῦς κλίματος ὑπὲρ τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως. Ἀξιοσημείωτος ἐν προκειμένῳ κρίνεται ἡ δραστηριότης τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως τῆς Βιοτεχνίας καὶ τῶν Μικρῶν καὶ Μεσαίων Ἐπιχειρήσεων (Union Internationale de l'Artisanat et des Petites et Moyennes Entreprises), τῆς Διεθνοῦς Βιοτεχνικῆς Ὁμοσπονδίας (Fédération Internationale de l'Artisanat), Ἐπιτροπῶν τιων τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ ἄλλων διεθνῶν Ὄργανισμῶν. (Σημειοῦται χαρακτηριστικῶς ὅτι ὑπὸ τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας ὠργανώθη κατὰ τὸ 1963 Διεθνὲς Σεμινάριον, συνδυασθὲν μὲ περιήγησιν τῶν Σκανδιναυικῶν Χωρῶν καὶ μὲ θέμα τὴν ὑποβοήθησιν ἀναπτύξεως τῶν μικρῶν βιομηχανιῶν τῆς Ἑγγύς καὶ Μέσης Ἀνατολῆς, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας. Ἐκ παραλλήλου, πρωτοβουλία τοῦ Ὄργανισμοῦ Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως συνήλθεν ἐν ἔτει 1963 εἰς Oslo διεθνῆς διάσκεψιν διὰ τὴν διοχέτευσιν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν πληροφοριῶν πρὸς τὰς μικρὰς καὶ μεσαίας ἐπιχειρήσεις, καθ' ἣν ἐξητάσθησαν τὰ προβλήματα ἡμερώσεως καὶ καθοδηγήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν δύναται νὰ παρακολουθήσουν δι' ἰδίων μέσων τὰς νεωτέρας ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνολογικὰς ἐπιτευξεις).

2.1.2. Ὑπηρεσίαι καὶ Ὄργανισμοὶ ξένων χωρῶν ἔχοντες ὡς ἀντικείμενον τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν γενικῶν προβλημάτων τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων

Ἐκ τῶν Ὑπηρεσιῶν καὶ Ὄργανισμῶν τῶν ὑφισταμένων εἰς ξένας χώρας καὶ ἐχόντων ὡς ἀντικείμενον τὴν ἔρευναν, μελέτην καὶ τὰς πρὸς τὰς κυβερνήσεις εἰσηγήσεις ἐπὶ τῶν γενικῶν προβλημάτων τῶν μικρῶν (καὶ μεσαίων) ἐπιχειρήσεων ἐπιλέγομεν ἐνδεικτικῶς τοὺς ἀκολούθους :

Ἐν *Ἰταλίᾳ* ὑφίσταται Γενικὴ Διεύθυνσις Βιοτεχνίας καὶ Βιομηχανίας (Direzione Generale dell' Artigianato e delle Industrie) παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Βιομηχανίας καὶ Ἐμπορίου, ἣτις μεριμνᾷ διὰ τὰ ζητήματα τῆς βιοτεχνίας καὶ τῆς μικρᾶς βιομηχανίας, συνεργαζομένη μὲ τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν Βιοτεχνίας καὶ τὰς ἐπαρχιακὰς ἐπιτροπὰς βιοτεχνίας. Ὁμοίως ὑφίσταται Κέντρον Μελέτης τῶν Προβλημάτων τῆς Βιοτεχνίας.

Εἰς *Γαλλίαν* ὑπάρχει Γενικὴ Συνομοσπονδία Μικρῶν καὶ Μεσαίων Ἐπιχειρήσεων (Confédération Générale des Petites et Moyennes Entreprises), ἣτις ἰδρύθη πρωτοβουλία τῶν ἐνδιαφερομένων ἐπιχειρηματιῶν καὶ στηρίζεται εἰς τὰς συνδρομὰς τῶν ὀργανώσεων—μελῶν τῆς, ὑπ' αὐτῆς δὲ συνεστήθη Κέντρον Τεχνικῶν, Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Μελετῶν καὶ Πραγματοποιήσεων (Centre d' Études et de Réalisations Techniques, Économiques et Sociales).

Ἐν *Γερμανία* τὸ ἔργον τῶν ἐρευνῶν καὶ μελετῶν, ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἐπιχειρήσεων, κατανέμεται μεταξύ διαφόρων ὀργανισμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ σημαντικώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς : 1) Τὸ Ἰνστιτούτον Μελετῶν Μεσαίας Τάξεως, τὸ ὁποῖον συνηστήθη κατὰ τὰ $\frac{2}{3}$ διὰ κρατικῶν κεφαλαίων καὶ κατὰ τὸ $\frac{1}{3}$ δι' ἰδιωτικῶν. Τοῦτο ἀσχολεῖται μὲ τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων τῶν μικρομεσαίων ἐπιχειρήσεων ἐν γένει. 2) Τὸ Γερμανικὸν Ἰνστιτούτον Οἰκονομικῆς Ἐρευνῆς (Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung), τὸ ὁποῖον μεταξύ ἄλλων διενεργεῖ ἐρευνας καὶ μελέτας διὰ τὴν βιοτεχνίαν καὶ τὴν μικρὰν βιομηχανίαν, καὶ 3) Ἡ Ὁργάνωσις Ὁρθολογισμοῦ τῆς Βιοτεχνίας (Rationalisierungsgemeinschaft Handlwerk), εἰς τὴν ὅποιον προσφεύγουν αἱ ἐπι μέρους βιοτεχνικαὶ ὀργανώσεις διὰ τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων ἐρευνῶν καὶ μελετῶν ἐπὶ εἰδικῶν προβλημάτων (κοστολογήσεως, διανομῆς, χρηματοδοτήσεως κ.ἄ.). Ἡ ὀργάνωσις αὕτη ὁμοῦ μὲ τὸ R.E.F.A. συνέστησαν μίαν Εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν Βιοτεχνίας (Sonderausschuss Handwerk) διὰ τὴν εὐχερεστέραν μεταβίβασιν τῶν πορισμάτων τοῦ R.E.F.A. εἰς τὰς βιοτεχνίας.

Εἰς τὸ *Βέλγιον* τὰ σχετικὰ μὲ τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις θέματα ἐξετάζονται καὶ ἐπιλύονται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Μεσαίων Τάξεων (Ministère des Classes Moyennes). Εἰς τὴν χώραν ταύτην λειτουργοῦν ἐπίσης : α) Ἐθνικὸν Κέντρον Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως Μικρομεσαίων Ἐπιχειρήσεων, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ αὐτόνομον Ὁργανισμὸν Δημοσίου Δικαίου, ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων τῶν μικρῶν καὶ μεσαίων ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ὑποβολὴν εἰσηγήσεων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Μεσαίων Τάξεων καὶ β) Ἰνστιτούτον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Σπουδῶν τῶν Μεσαίων Τάξεων, ἰδρυθὲν διὰ κρατικῶν κεφαλαίων, τὸ ὁποῖον διενεργεῖ ἐρευνας ἐπὶ διαφόρων θεμάτων ἐνδιαφερόντων τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις, ὡς εἶναι τὸ πιστωτικόν, τὸ φορολογικόν, τὸ ἀσφαλιστικόν κ.ἄ.

Ἐτεροι γενικοῦ χαρακτήρος ὑπηρεσίαι καὶ ὀργανισμοὶ ξένων χωρῶν ἄξιαι μνείας εἶναι : α) Ἡ ἐν *Ἰαπωνία* ἰδρυθεῖσα κρατικὴ Ὑπηρεσία Μικρῶν Ἐπιχειρήσεων, ἥτις ἀποσκοπεῖ εἰς τὸν ἐκσυγχρονισμὸν τῶν Ἰαπωνικῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων ἐξ ἀπόψεως τεχνολογίας καὶ μεθόδων. β) Τὸ Κρατικὸν Ἰνστιτούτον Βιοτεχνίας καὶ Βιομηχανίας τῆς *Ἑλβετίας* καὶ γ) τὸ *Ὀλλανδικὸν* Ἴδρυμα Οἰκονομικῶν Ἐρευνῶν διὰ τὴν Βιοτεχνίαν καὶ τὸ Λιανικὸν Ἐμπόριον.

2.2. Ἀντιμετώπισις τῶν προβλημάτων πιστοδοτήσεως καὶ τεχνικῆς βοηθείας πρὸς τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν ξένην

2.2.1. Ὁργανισμοὶ ξένων χωρῶν ἔχοντες ὡς σκοπὸν τὴν πιστοδότησιν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων

Ἀναφερόμεθα κατωτέρω ἐνδεικτικῶς εἰς τὰς χώρας καὶ τοὺς ὀργανισμοὺς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι πλέον συστηματικῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς ἀνέλαβον καὶ διενεργοῦν τὴν πιστοδότησιν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων.

Α' Ἀρχόμεθα ἐκ τῆς Ἰταλίας ἔνθα ὑφίσταται ἱκανὸς ἀριθμὸς ἰδρυμάτων ἀσκούντων τὴν πίστιν ὑπὲρ τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐξ αὐτῶν ἐπιλέγομεν τὰ ἑξῆς: α) Τὸ Κεντρικὸν Ἰδρυμα Μεσοπροθέσμου Πίστεως διὰ τὰς Μέσας καὶ Μικρὰς Βιομηχανίας (Istituto centrale per il Credito a medio termine a favore delle medie e piccolo Industrie) καλούμενον ἐν συντομίᾳ Mediocredito. Τοῦτο ἰδρυθῆν ἐν ἔτει 1952 διὰ κρατικῶν κεφαλαίων, ἀποτελεῖ δὲ κεντρικὸν ἴδρυμα διοχετεύσεως κεφαλαίων εἰς ἑννέα περιφερειακὰς τραπέζας, αἱ ὁποῖαι παρέχουν πιστώσεις εἰς μικρὰς καὶ μεσαίας ἐπιχειρήσεις. β) Τὸ εἰδικὸν Ταμεῖον καλούμενον Cassa per il Mezzogiorno, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ κρατικὸν ἴδρυμα, ἰδρυθὲν κατὰ τὸ 1950 καὶ τὸ ὁποῖον ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν περιφερειακὴν ἀναπτυξιν τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Τοῦτο διαθέτει τρία ἐπὶ μέρους ἰδρύματα ἀναπτύξεως: 1) Τὸ Istituto per lo Sviluppo Economico dell'Italia meridionale (ISVEIMER), 2) τὸ Istituto Regionale per il Finanziamento dell'Industrie in Sicilia (IRFIS) καὶ 3) ἀντίστοιχον ἴδρυμα περιφερειακῆς ἀναπτύξεως τῆς Νήσου Σαρδηνίας. Τὰ περιφερειακὰ ταῦτα ἰδρύματα ἀσκοῦν τὴν μακροπρόθεσμον καὶ μεσοπρόθεσμον πίστιν, κυρίως διὰ τὰς μικρὰς καὶ μέσας ἐπιχειρήσεις τῶν ἐν λόγῳ περιφερειῶν καὶ ὑπὸ λαν εὐνοϊκοῦς ὁρους (διὰ χορηγήσεις ἀφορῶσας νέας ἐγκαταστάσεις, μέχρι μὲν τοῦ ποσοῦ τῶν 1,5 δισεκατομμυρίων λιρῶν, τὸ ἐπιτόκιον ὀρίζεται εἰς 3%, ἄνω δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς 4%. Προκειμένου περὶ χορηγήσεων δι' ἐπεκτάσεις, μέχρι μὲν τοῦ ποσοῦ τοῦ 0,5 δισεκατομμυρίου λιρῶν τὸ ἐπιτόκιον ὀρίζεται εἰς 3%, ἄνω δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς 4%). γ) Εἰδικὴν πιστωτικὴν μέριμναν ὑπὲρ τῶν βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων ἀπετέλεσεν ἡ σύστασις τοῦ ἡμικρατικοῦ ἰδρύματος Cassa per il Credito alle Imprese Artigiane (ἔτος ἰδρύσεως 1947). Μέσω αὐτοῦ ἐγένετο χρηματοδότησις ἑτέρων πιστωτικῶν ἰδρυμάτων παρεχόντων βραχυπροθέσμους καὶ μεσοπροθέσμους πιστώσεις πρὸς βιοτεχνικὰς ἐπιχειρήσεις. Τὸ ἐν λόγῳ ἴδρυμα ἀπὸ τοῦ 1952 μετετρέπη εἰς Ἰνστιτούτον Διαχειρίσεως τῆς κρατικῆς συνεισφορᾶς καὶ παρεμβαίνει διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἐπιτοκίων τῶν χορηγουμένων ὑπὸ τῶν τραπέζων δανείων πρὸς τὴν βιοτεχνίαν εἰς χαμηλὸν ἐπίπεδον, ἀναλαμβάνον ὅπως καταβάλλῃ τοῦτο εἰς τὰς τραπέζας τὴν διαφορὰν πρὸς τὸ τρέχον ἐπιτόκιον. δ) Διὰ τοῦ Νόμου 1470/18.12.1961 προβλέφθη ὅπως διατεθοῦν εἰδικοί πόροι εἰς τὸ γνωστὸν ἴδρυμα Istituto Mobiliare Italiano, ἵνα τοῦτο ἐνεργῇ πράξεις χρηματοδοτήσεως ὑπὲρ μικρῶν καὶ μεσαίων κατασκευαστικῶν ἐπιχειρήσεων, ἔστω καὶ προσωρινῶς ἀδρανουσῶν, αἱ ὁποῖαι λόγῳ ἑλλείψεως ἱκανῶν ἐγγυήσεων δὲν ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιτυγχάνουν χρηματοδότησιν ἐκ τῶν ἰδίων πόρων τοῦ ἰδρύματος τούτου ἢ ἄλλων ἰδρυμάτων ἀσκούντων τὴν μεσοπρόθεσμον πίστιν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν ἐκτελέσεως προγραμμάτων ἀναπροσαρμογῆς καὶ ἀναδιαρθρώσεως, ἐν ὄψει τῶν νέων συνθηκῶν διεθνοῦς ἀνταγωνισμοῦ.

Β' Ἐν Γερμανίᾳ τὸν ρόλον τοῦτον ἔχει ἀναλάβει κυρίως ἡ Industrie Kredit-bank A. G., ἥτις ἰδρυθῆν ἐν ἔτει 1945 καὶ ἔδρευε εἰς Düsseldorf. Σκοπὸς τῆς Τραπέζης ταύτης εἶναι ἡ πιστοδότησις μεταποιητικῶν ἐπιχειρήσεων, ἰδίᾳ μικροῦ καὶ μέσου μεγέθους, δι' ἐκτέλεσιν ἐπενδύσεων πρὸς ἀνάπτυξιν των καὶ

όρθολογισμόν τῆς δράσεώς των. Ὅμοιως τὸ ἴδρυμα τοῦτο παρέχει καὶ δάνεια παραγωγικότητος, προθεσμίας 2 - 8 ἐτῶν, τῇ μεσολαβήσει ἐτέρων τραπεζῶν. Μεγάλος, ἐξ ἄλλου, ὑπῆρξεν ὁ ρόλος εἰς τὴν πιστοδότησιν τῶν μικρῶν γερμανικῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν λίαν ἀναπτυχθέντων πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν (Kreditgenossenschaften), οἵτινες ἀνέρχονται περίπου εἰς 11.500, ἐξ ὧν 800 περίπου εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς πίστεως ὑπὲρ τῆς μικρᾶς βιομηχανίας καὶ τῆς βιοτεχνίας (Gewerbliche Kreditgenossenschaften, καλούμενον καὶ Volksbanken). Τὸ κεφάλαιον αὐτῶν προκύπτει ἐκ τῶν καταθέσεων τῶν μελῶν των καὶ ἡ δραστηριότης των συνίσταται βασικῶς εἰς τὴν παροχὴν πιστώσεων πρὸς τὰ μέλη των. Οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι εἶναι ὀργανωμένοι κατὰ περιωρισμένας γεωγραφικὰς περιοχὰς καὶ οἱ ἐπὶ μέρος τοιοῦτοι ἐνοῦνται εἰς Zentralkreditgenossenschaften (Zentralkassen) κατ' εὐρυτέρας περιφέρειας. Τὸ σύνολον τῶν γερμανικῶν ἀστικῶν συνεταιρισμῶν ἐνοῦται εἰς μίαν κεντρικὴν ὀργάνωσιν τὸν Deutscher Genossenschaftsverband.

Γ' Σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν πιστοδότησιν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων ἐν *Γαλλίᾳ* ἀπετέλεσεν ἡ εἰσαγωγή τοῦ θεσμοῦ τῶν ἑταιρειῶν ἀμοιβαίας ἐγγυήσεως (Sociétés de caution mutuelle). Αὗται, μὲ τὴν τριτεγγύησιν τοῦ κράτους ἢ ὀργανισμοῦ τινος, ἀναλαμβάνουν τὴν ἐγγύησιν δανείων χορηγουμένων ὑπὸ διαφόρων ἰδρυμάτων πρὸς τὰς μικρὰς καὶ μεσαίας ἐπιχειρήσεις. Ὅμοιως ἀξιόλογος ὑπῆρξεν ἐπὶ τοῦ πιστωτικοῦ τομέως ἡ συμβολὴ τῶν ἑταιρειῶν Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως (Sociétés de Développement Régional). Ἀπὸ τοῦ 1956 μέχρι τοῦ 1960 ἰδρύθησαν 11 τοιαῦται ἑταιρεῖαι, καλύπτουσαι ὅλας τὰς περιφέρειας τῆς χώρας. Αἱ ἐν λόγῳ ἑταιρεῖαι εἶναι ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις, πρὸς τὰς ὁποίας τὸ κράτος παρεχώρησεν ὠρισμένα προνόμια καὶ ἔναντι τῶν ὁποίων διατηρεῖ τοῦτο δικαίωμα ἐλέγχου. Κύριος σκοπὸς των εἶναι ἡ δανειοδότησις μικρῶν καὶ μεσαίων ἐπιχειρήσεων, κατὰ περιφέρειας, πρὸς ἀνάπτυξιν των, ὡς καὶ ἡ ἴδρυσις νέων βιομηχανικῶν μονάδων εἰς τὰς διαφόρους περιφέρειας τῆς χώρας. Ἄξια μνείας διὰ τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὴν πιστοδότησιν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι καὶ ἡ δραστηριότης τῶν Banques Populaires. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὀργανισμοὶ ἔχουν ὡς σκοπὸν τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μικρῶν καὶ μεσαίων ἐπιχειρήσεων ἐν Γαλλίᾳ. Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ Société de participations techniques et financières, ἥτις ἰδρύθη διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν κρατικῶν καὶ ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων: Crédit National, Banque de l'Union Parisienne καὶ Chargeurs Réunis καὶ ἡ ὁποία ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἀγορὰν μετοχῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων, μέχρις ὅμως ποσοστοῦ 20% ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν ἐκάστης ἐξ αὐτῶν.

Δ' Ἰκανὸς ἀριθμὸς ἰδρυμάτων ἀσχολεῖται εἰς *Μεγάλῃν Βρεταννίαν* μὲ τὴν ἄσκησιν τῆς πίστεως διὰ τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις. Τὰ πλεον ἀξιόλογα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Ἡ Industrial and Commercial Finance Corporation, ἥτις ἰδρύθη τὸ ἔτος 1945 ὑπὸ τῆς Bank of England καὶ ἄλλων, ἐμπορικῶν τραπεζῶν. Αὕτη χορηγεῖ πρὸς μικρὰς καὶ μεσαίας ἐπιχειρήσεις μακροπρόθεσμα δάνεια (10 - 20 ἐτῶν), ὑψους ἀπὸ 5 - 200.000 λιρῶν Ἀγγλίας. β) Τὸ τραπεζικὸν ἴδρυμα Credit for Industry Ltd., ὅπερ ἰδρύθη τὸ ἔτος 1934 ὡς

θυγατρική εταιρεία του United Dominions Trust. Τοῦτο προβαίνει εἰς μακροπροθέσμους χορηγήσεις (10 - 15 ἐτῶν) πρὸς μικρὰς ἐπιχειρήσεις, μέχρις ὕψους 30.000 λιρῶν Ἀγγλίας. γ) Ἡ Charterhouse Industrial Development Company, ἥτις ἰδρύθη τὸ ἔτος 1934 καὶ εἶναι θυγατρική ἐπιχειρήσις τῆς Charterhouse Industrial Development Company Ltd. Ἡ ἐταιρεία αὕτη χρηματοδοτεῖ ἐπιχειρήσεις μικροτέρου μεγέθους, μὴ δυναμένας ν' ἀπευθυνθοῦν εἰς τὴν κεφαλαιαγορὰν καὶ χρησιμοποιεῖ ὡς κριτήριον χορηγήσεων τὴν ὀργανωτικὴν καὶ διοικητικὴν στάθμην τῶν ἐπιχειρήσεων. δ) Θυγατρική ἐταιρεία τῆς Industrial and Commercial Finance Corporation, ἰδρυθεῖσα ἐν ἔτει 1957 διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων ὑπὸ μορφήν παροχῆς δανείων ἢ συμμετοχῆς εἰς τὸ κεφάλαιόν των εἶναι ἡ Estate Duties Investment Trust Ltd. (EDITH). Αὕτη κατὰ τὸ 1962 μετεῖχεν εἰς τὸ κεφάλαιον 100 περίπου ἐπιχειρήσεων διαφόρων κλάδων. ε) Ἐταιρεία τοποθετήσεως κεφαλαίων με προσανατολισμὸν πρὸς τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις εἶναι καὶ ἡ Safeguard Industrial Investments Ltd., ἰδρυθεῖσα τὸ ἔτος 1953 ὑπὸ ἀσφαλιστικῶν καὶ ἄλλων ἐταιρειῶν.

Ε' Εἰς τὰς *Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς*, πλὴν τῆς κρατικῆς μερίμνης διὰ τὴν μικρὰν ἐπιχειρήσιν, ἥτις ἐκδηλοῦται κυρίως διὰ τοῦ μικτοῦ χαρακτήρος ὀργανισμοῦ Small Business Administration (περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος κατωτέρω εἰς παρ. 2.2.3), ἐξεδηλώθη ἐνδιαφέρον καὶ ἐκ μέρους τοῦ ἰδιωτικοῦ παράγοντος. Χαρακτηριστικὸν ἐν προκειμένῳ παράδειγμα συνιστᾷ ἡ ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἰδρύματος τῆς First National City Bank καὶ ἐτέρων 11 Τραπεζῶν τῆς Νέας Ὑόρκης σύστασις τῆς θυγατρικῆς ἐπιχειρήσεως Small Business Investment Co of New York.

ΣΤ' Πιστωτικὸς μηχανισμὸς ἄξιος προσοχῆς λειτουργεῖ εἰς τὸ *Βέλγιον* ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως. α) Εἰς τὴν χώραν ταύτην ὑφίσταται Ἐθνικὸν Ταμεῖον Ἐπαγγελματικῆς Πίστewος (Caisse Nationale de Crédit Professionnel), τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ Ν.Π.Δ.Δ. καὶ ἐνισχύει τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις ἀμέσως ἢ ἐμμέσως. Ἡ ἄμεσος ἐνίσχυσις παρέχεται διὰ τῆς χορηγήσεως πρὸς τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις βραχυπροθέσμων, μεσοπροθέσμων καὶ μακροπροθέσμων πιστώσεων, ἐπὶ σκοπῶν τεχνολογικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ των, ἐπεκτάσεώς των, ὀργανωτικοῦ ὀρθολογισμοῦ των ἢ χορηγήσεως δανείων διὰ κεφάλαια κινήσεως, ἡ δὲ ἐμμεσος ἐνίσχυσις ἐκδηλοῦται δι' ἔγγυθσεων, τὰς ὁποίας παρέχει ὑπὲρ μικρῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς διάφορα πιστωτικὰ ἰδρύματα διὰ ν' ἀναλάβουν τὴν δανειοδότησιν τῶν ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεων. β) Ἡ πιστωτικὴ ἐνίσχυσις τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Βελγίῳ γίνεται καὶ διὰ τῶν Περιφερειακῶν Ἐταιριῶν Ἐπενδύσεων (Sociétés Régionales d'Investissement), αἱ ὁποῖαι συνιστοῦν τὴν περιφερειακὴν ὀργάνωσιν τῆς Société Nationale d'Investissement καὶ ἀσκοῦν κυρίως τὴν μεσοπρόθεσμον πίστιν ὑπὲρ τῶν μικρῶν καὶ μέσων ἐπαρχιακῶν ἐπιχειρήσεων.

Ζ' Μηχανισμὸς πιστωτικῆς ἐνισχύσεως τῶν μικρομεσαίων ἐπιχειρήσεων ὑφίσταται καὶ εἰς τὰς *Κάτω Χώρας* καὶ μάλιστα ἀπὸ μακροῦ. Τὴν σπονδυλικὴν στήλην τοῦ μηχανισμοῦ τούτου ἀποτελεῖ ὁ ὀργανισμὸς Nederlandsche

Middenstandsbank, N. V. ὅστις ἰδρύθη τὸ ἔτος 1927, πρωτοβουλία τῶν ἐπαγγελματικῶν πιστωτικῶν Συνεταιρισμῶν, τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὴν κεντρικὴν ὀργάνωσιν. Ὁ ὀργανισμὸς οὗτος χορηγεῖ μεσοπρόθεσμα καὶ μακροπρόθεσμα δάνεια εἰς μικρὰς καὶ μεσαίας ἐπιχειρήσεις, μὲ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους.

Ἡ τὸν ρόλον τῆς πιστωτικῆς βοήθειας πρὸς τὰς μικρομεσαίας βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν *Σουηδία* ἔχει ἀναλάβει ἡ A. B. Industrie Kredit, ἣτις ἰδρύθη τὸ 1934 ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ τινῶν μεγάλων τραπεζῶν. Τὸ ἴδρυμα τοῦτο χορηγεῖ μεσοπρόθεσμους καὶ μακροπρόθεσμους πιστώσεις εἰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται ν' ἀντλήσουν τοιαύτας ἐκ τῆς ἀγορᾶς κεφαλαίου.

Θ' Ἡ ἐν *Ἰαπωνία* πρόνοια ὑπὲρ τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων, ἐξ ἀπόψεως πιστοδοτήσεως, ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἰδρυθείσης ἐν ἔτει 1953 Ἑταιρείας Χρηματοδοτήσεως Μικρῶν Ἐπιχειρήσεων.

Ἡ ἔταιρεία αὕτη δανειοδοτεῖ ἐπιχειρήσεις ἀδυνατούσας νὰ ἐξεύρουν ἄλλας πηγὰς χρηματοδοτήσεως, τὰ δὲ χορηγούμενα δάνεια εἶναι προθεσμίας 1-5 ἐτῶν καὶ περιορίζονται εἰς 10 ἑκατομμύρια γιενὸν κατὰ δανειζομένην ἐπιχείρησιν.

Ι' Εἰς τὰς *Ἰνδίας* ὑφίσταται Ἐθνικὸς Ὄργανισμὸς Μικρῶν Βιομηχανιῶν, ἰδρυθεὶς διὰ κρατικῶν κεφαλαίων, τοῦ ὁποίου σκοπὸς εἶναι ἡ πιστοδότησις τῶν μικρῶν βιομηχανιῶν.

ΙΑ' Εἰς τὸ *Μεξικὸν* λειτουργεῖ ὡς κρατικὸς ὀργανισμὸς «Ταμείον Ἀναπτύξεως καὶ Ἐγγυοδοσίας Μικρᾶς καὶ Μέσης Βιομηχανίας», τὸ ὅποιον παρέχει ἐγγυήσεις ὑπὲρ μικρομεσαίων βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων διὰ νὰ τύχουν αὗται πιστοδοτήσεως ὑπὸ Τραπεζικῶν ἰδρυμάτων καὶ προεξοφλεῖ δάνεια βραχείας ἢ μακρᾶς προθεσμίας.

ΙΒ' Ὄργανισμοὶ ἀσκοῦντες τὴν πίστιν διὰ τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις ὑφίστανται καὶ εἰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας περιοχάς, ἀποικίας, κτήσεις κλπ. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν τοὺς κατωτέρω :

α) Τὸν κρατικὸν ὀργανισμὸν Small Business Loan Board, ὅστις λειτουργεῖ εἰς *Jamaica*, ἣτις ἀνεξαρτοποιήθη πρὸ τετραετίας. β) Τὴν δημοσίαν ἐπιχείρησιν «Barbados Development Bank», ἡ ὁποία ὑφίσταται εἰς τὴν ἀποικίαν Barbados καὶ ἐνισχύει κυρίως μικρὰς βιομηχανίας διὰ προμήθειαν μηχανολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ. γ) Τὸ λειτουργοῦν εἰς τὴν Γαλλικὴν Πολυνησίαν κρατικὸν ἴδρυμα ὑπὸ τὸν τίτλον Le crédit de l'Océanie, ὅπερ παρέχει μεσοπρόθεσμους καὶ μακροπρόθεσμους πιστώσεις εἰς συνεταιρισμοὺς καὶ μικρὰς ἐπιχειρήσεις. δ) Τὴν ἐν *Ροδεσία* ἀπὸ τοῦ 1961 λειτουργοῦσαν «The African Loan and Development Company Ltd.». ε) Τὴν εἰς τὴν Δημοκρατίαν τῆς Κεντρῶς Ἀφρικῆς ὑφισταμένην Banque Nationale de Développement, ἣτις ἀσκεῖ ἐκ παραλλήλου τὴν ἀγροτικὴν, τὴν κτηματικὴν καὶ τὴν βιοτεχνικὴν πίστιν καὶ στ) Τὴν Banque Nationale de Développement τοῦ Congo, ἣτις ἀσκεῖ τὴν βραχυπρόθεσμον, μεσοπρόθεσμον καὶ μακροπρόθεσμον πίστιν τόσον διὰ τὴν γεωργίαν, ὅσον καὶ διὰ τὰς μικρὰς μεταποιητικὰς ἐπιχειρήσεις.

2.2.2. Όργανισμοί ξένων χωρών άποσκοπούντες εις την παροχήν τεχνικής κλπ. βοηθείας προς τὰς μικράς επιχειρήσεις

Έκ τῶν ύφισταμένων εις ξένας χώρας οργανισμῶν, οἵτινες ἔχουν ὡς ἀντικείμενον τὴν παροχήν τεχνικῆς βοηθείας, ὀργανωτικῶν συμβουλῶν καὶ τὴν διοικητικὴν καθοδήγησιν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων ἐπιλέγομεν τοὺς ἐν συνεχείᾳ ἀναφερομένους :

α) Ἐν *Γαλλίᾳ* λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1961 τὸ ἤδη μνημονευθὲν Centre d'études et de réalisations techniques, économiques et sociales, τὸ ὁποῖον, κατ' ἐφαρμογὴν ἐνὸς προγράμματος καλουμένου «Certification économique» δύναται νὰ παρέχῃ συμβουλὰς καὶ πληροφορίας εἰς τὰς μικράς καὶ μεσαίας ἐπιχειρήσεις πρὸς βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν λειτουργίας των καὶ ἀνάπτυξιν των. Τεχνικαὶ συμβουλαί, ἐξ ἄλλου, ἐν Γαλλίᾳ παρέχονται ὑπὸ τῆς Ὑπηρεσίας Πληροφοριῶν τοῦ Γαλλικοῦ Κέντρου Παραγωγικότητος.

β) Εἰς τὴν *Ἰταλίαν* τὸν ρόλον τοῦτου ἔχει ἀναλάβει ἡ Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ Παραγωγικότητος, ἣτις διαθέτει παραρτήματα εἰς 25 περιφερειακὰ κέντρα καὶ τὸ ἔθνικόν Ἰνστιτοῦτον Βιοτεχνίας καὶ Μικρῶς Βιομηχανίας, τὸ ὁποῖον παρέχει συμβουλὰς καὶ ὑπηρεσίας ἐπὶ τεχνολογικῶν θεμάτων.

γ) Τὸ σημαντικόν τοῦτο ἔργον ἐν *Ὀλλανδίᾳ* ἔχει ἀναληφθῆ ὑπὸ τῶν ἐξῆς ὀργανισμῶν : 1) Ὑπὸ τῆς Ὀλλανδικῆς Τεχνικῆς Συμβουλευτικῆς Ὑπηρεσίας (Rijksnijverheidsdienst), ἣτις εἶναι κρατικὴ ὑπηρεσία ἐντεταγμένη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν Ὑποθέσεων. Αὕτη διαθέτει πλήρη ὀργανῶσιν καὶ περιφερειακὴν διάρθρωσιν, παρέχει δὲ συμβουλὰς ἐπὶ τεχνικῶν, ὀργανωτικῶν καὶ διοικητικῶν προβλημάτων πρὸς μικράς καὶ μεσαίας μεταποιητικὰς ἐπιχειρήσεις. 2) Ὑπὸ τῆς Κρατικῆς Συμβουλευτικῆς Ὑπηρεσίας διὰ τὰς Μικρομεσαίας Ἐπιχειρήσεις (Rijksmiddenstandsvoorlichtingdienst), ἡ ὁποία παρέχει συμβουλὰς πρὸς μικράς καὶ μεσαίας ἐπιχειρήσεις, τόσον βιομηχανικὰς ὅσον καὶ ἐμπορικὰς. 3) Ὑπὸ τοῦ ἀνεξαρτήτου Ὄργανισμοῦ Τεχνικῶν Πληροφοριῶν καὶ Ἐφηρμοσμένης Ἐρεῦνης (Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelyk Onderzoek) καὶ 4) Ὑπὸ τοῦ Ὀλλανδικοῦ Κέντρου Παραγωγικότητος. 5) Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι εἰς τὰς Κάτω Χώρας ὑφίσταται καὶ Κέντρον Παραγωγικότητος Μεσαίων καὶ Μικρῶν Ἐπιχειρήσεων, ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἔχον ὡς ἀντικείμενον τὴν ἐπίδειξιν ἐνδιαφέροντος διὰ τὰ ἐν γένει προβλήματα τῶν μικρῶν καὶ μεσαίων ἐπιχειρήσεων.

δ) Εἰς *Βέλγιον* ὑφίστανται δύο κυρίως ὀργανισμοὶ ἔχοντες ὡς σκοπὸν τὴν παροχήν τεχνικῆς καὶ ὀργανωτικῆς συμπαραστάσεως πρὸς τὰς μικράς καὶ μεσαίας ἐπιχειρήσεις : 1) Τὸ ἔθνικόν Κέντρον διὰ τὴν Οἰκονομικὴν Ἀνάπτυξιν τῶν Μικρῶν καὶ Μεσαίων Ἐπιχειρήσεων (Centre national pour l'expansion économique de petites et moyennes entreprises) καὶ 2) Τὸ Βελγικόν Γραφεῖον διὰ τὴν αὔξησιν τῆς Παραγωγικότητος (Office Belge pour l'accroissement de la Productivité), ὅπερ διαθέτει Ὑπηρεσίαν τεχνικῶν πληροφοριῶν καὶ ἐπιτελεῖ ὀργανωτικῶν συμβούλων.

ε) Εἰς τὴν *Σουηδίαν* λειτουργεῖ Ὄργανισμὸς Βιοτεχνίας καὶ Μικρῶς Βιο-

μηχανίας (Sveriges Hantverks och Smaindustrieorganisation), ὅστις ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ὑποβοήθησιν τῆς τεχνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν μικρῶν μεταποιητικῶν ἐπιχειρήσεων, διὰ τῆς παροχῆς συμβουλῶν πρὸς τὰς διοικήσεις τῶν ὑπὸ εἰδικῶν ἐμπειρογνομόνων, τοὺς ὁποίους ὁ ὀργανισμὸς οὗτος χρησιμοποιοεῖ.

στ) Εἰς τὴν *Δανίαν* ὑφίσταται ὀργανισμὸς ἀσχολούμενος μὲ τὴν παροχὴν οἰκονομικῶν, τεχνικῶν καὶ ὀργανωτικῶν πληροφοριῶν καὶ συμβουλῶν, πρὸς τὰς μικρὰς βιομηχανικὰς καὶ βιοτεχνικὰς ἐπιχειρήσεις. Ὁμοίως ὑφίστανται πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν Τεχνολογικὰ Ἰνστιτούτα ὡς τῆς Κοπεγχάγης καὶ τοῦ Ἄαρχους.

ζ) Ὑπηρεσίαι τεχνικῶν συμβουλῶν καὶ πληροφοριῶν ἐκπληροῦσαι τὸν ἀνωτέρω προορισμὸν ὑπάρχουν καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας, ὡς εἰς *Αὐστρίαν, Καναδᾶν, Μεγάλῃν Βρεταννίαν* κ.ἄ. Ἀ.χ. ἐν Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ, ἐμπειρογνώμονες τῆς Ὑπηρεσίας Τεχνικῶν Συμβουλῶν τοῦ Συνδέσμου Παραγωγικότητος τοῦ Μπίρμιγγαμ ἐπισκέπτονται ὅλας τὰς περιοχὰς τῆς χώρας, παρέχοντες συμβουλὰς πρὸς τὰς μικρὰς καὶ μεσαίας ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτοματοποιημένου μηχανολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ.

η) Ἰδιαιτέρου ἐντύπωσιν προκαλεῖ ἡ καταβαλλομένη εἰς *Ἰνδίας* ὑπὸ τοῦ κράτους προσπάθεια διὰ τὴν τεχνικὴν καθοδήγησιν καὶ ὑποβοήθησιν τῶν μικρῶν μεταποιητικῶν ἐπιχειρήσεων. Πρὸς τοῦτο συνεστήθησαν δύο κρατικὰ ἰδρύματα: 1) Τὸ γραφεῖον μικρᾶς κλίμακος βιομηχανιῶν, τὸ ὁποῖον παρέχει συμβουλὰς διὰ τὴν κατάρτισιν καὶ ἐφαρμογὴν προγραμμάτων ἀναπτύξεως τῶν μικρῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ 2) τὸ Ἰνστιτούτον παροχῆς ὑπηρεσιῶν πρὸς μικρὰς βιομηχανίας, τὸ ὁποῖον ὑποβοηθεῖ τὰς μικρὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν τεχνικὴν τῶν προσαρμογῆν καὶ τὴν εἰσαγωγὴν νέων μεθόδων παραγωγῆς καὶ διοικήσεως.

2.2.3. Μικτοὶ ὀργανισμοὶ τῆς Ἀλλοδαπῆς συνδυάζοντες τὴν πιστοδότησιν καὶ παροχὴν τεχνικῆς βοήθειας πρὸς τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις

Πλὴν τῶν ὀργανισμῶν τῶν ἀσχολουμένων ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν ἀσκῆσιν τῆς πίστεως ὑπὲρ τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν ὀργανισμῶν, οἱ ὁποῖοι περιορίζονται μόνον εἰς τὴν τεχνικὴν, ὀργανωτικὴν καὶ διοικητικὴν καθοδήγησιν αὐτῶν, ὑφίστανται εἰς ξένας χώρας καὶ ἰδρύματα συνδυάζοντα ἀμφοτέρους τοὺς τομεῖς τούτους, ἐκ τῶν ὁποίων πλέον ἐνδεικτικὰ παραδείγματα θεωροῦμεν τὰ παρατιθέμενα κατωτέρω:

1. Τὸ χαρακτηριστικώτερον τοιοῦτον παράδειγμα ἀποτελεῖ ὅπωςδῆποτε ἢ εἰς *Ἡνωμένας Πολιτείας* ἰδρυθεῖσα κατὰ τὸ ἔτος 1953 Διοίκησις Μικρῶν Ἐπιχειρήσεων, ἣτις εἶναι κρατικὴ ὑπηρεσία ἀπ' εὐθείας ὑπαγομένη—λόγῳ τῆς ἀποδιδουμένης εἰς τὴν μικρὰν ἐπιχείρησιν σημασίας ἐν Η.Π.Α.—εἰς τὸν Λευκὸν Οἶκον. Τὰ ἀρχικὰ κεφάλαιά της, ἀνελθόντα εἰς 150.000.000 δολλαρίων, προήρχοντο ἐκ τῶν, Reconstruction Finance Corporation καὶ Smaller War Plants Corporation. Σκοπὸς τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ τούτου ὀργανισμοῦ εἶναι ἡ ἀμεσὸς πιστοδότησις τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων, ἢ παροχὴ ἐγγυήσεων πρὸς

αὐτὰς διὰ νὰ δύνανται νὰ ἐξευρίσκουν πιστώσεις παρὰ τραπεζικῶν ἰδρυμάτων, ἢ ἐνημέρωσις αὐτῶν καὶ ἡ παροχὴ συμβουλῶν ἐπὶ τεχνικῶν θεμάτων, μεθόδων παραγωγῆς καὶ διοικήσεως καὶ ἡ ὑποβοήθησις τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν ἀνάληψιν ὑπ' αὐτῶν κρατικῶν προμηθειῶν. Ὁ ἰδρυτικὸς νόμος τοῦ ἐν λόγῳ ὀργανισμοῦ ἐπιτρέπει τὴν χορήγησιν δανείων ὕψους μέχρι 35.000 δολλαρίων κατ' ἐπιχείρησιν, ἐνίοτε ὅμως αἱ χορηγήσεις ὑπερβαίνουν τὸ ποσὸν τοῦτο. Ἡ ἐξόφλησις τῶν δανείων γίνεται ἐντὸς ἑξαετίας, τὸ δὲ ἐπιτόκιον τῶν χορηγήσεων ἀνέρχεται εἰς 4 - 5,5 %. Τὰ κριτήρια διὰ νὰ ὑπαχθῇ μία ἐπιχείρησις εἰς τὴν ὑπὸ τῆς S.B.A. παρεχομένην προστασίαν εἶναι τὰ ἑξῆς: Αἱ μεταποιητικαὶ ἐπιχειρήσεις αἱ ἀπασχολοῦσαι προσωπικὸν μέχρι 250 ἐργαζομένων θεωροῦνται ὀπισωδήποτε μικραὶ. Αἱ ἐπιχειρήσεις αἱ ἀπασχολοῦσαι ἄνω τῶν 1000 ἐργαζομένων θεωροῦνται μεγάλαι καὶ ἐξαιροῦνται τῆς μερίμνης τῆς S.B.A. Διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τὰς ἀπασχολούσας 250 - 1000 ἐργαζομένους κρίνεται ἐκάστη περίπτωσις διακεκριμένως, ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου ταύτης. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ προστασία τῆς S.B.A. παρέχεται καὶ εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις. Καὶ διὰ μὲν τὰς ἐπιχειρήσεις λιανικοῦ ἐμπορίου καὶ γενικώτερον παροχῆς ὑπηρεσιῶν τίθεται ὡς ὄριον ὁ πραγματοποιούμενος κύκλος ἐργασιῶν, ὅστις πρέπει νὰ εἶναι κατώτερος τοῦ 1.000.000 δολλαρίων ἑτησίως, διὰ δὲ τὰς ἐπιχειρήσεις χονδρικοῦ ἐμπορίου τὸ ὄριον εἶναι, ἐτήσιος κύκλος ἐργασιῶν κάτω τῶν 5.000.000 δολλαρίων.

Ἡ S.B.A. διατηρεῖ κεντρικὴν ὀργάνωσιν εἰς Washington καὶ 39 περιφερειακὰ κέντρα ἀνά τὴν χώραν.

II. Μικτὸς ὀργανισμὸς χρηματοδοτήσεως καὶ παροχῆς τεχνικῆς καὶ ὀργανωτικῆς βοηθείας εἶναι καὶ ὁ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῆς *Δυτικῆς Γερμανίας* ἰδρυθεὶς ἐν ἔτει 1962 Γερμανικὸς Ὀργανισμὸς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας (Deutsche Gesellschaft für Wirtschaftliche Zusammenarbeit) μὲ ἔδραν τὴν Κολωνίαν. Οὗτος δὲν ἐνδιαφέρεται ἀποκλειστικῶς ἀλλὰ κατὰ προτίμησιν διὰ τὰς μέσου καὶ μικροῦ μεγέθους ἐπιχειρήσεις, τὰς ὁποίας ἐνισχύει διὰ τῆς δανειοδοτήσεώς των ἢ τῆς συμμετοχῆς εἰς αὐτάς, τῆς διευκολύνσεώς των εἰς τὴν ἐξεύρεσιν νέων μετόχων, τῆς παροχῆς ἐγγυήσεων καὶ τῆς παροχῆς συμβουλῶν. Ὁ ὀργανισμὸς οὗτος χρησιμοποιεῖ ὡς κριτήριον τὴν τεχνικὴν καὶ ἐμπορικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὰς προοπτικὰς βιωσιμότητος, τὰς ὁποίας αὕτη ἐμφανίζει.

III. Ἐνδιαφέρον συναφὲς παράδειγμα ἀποτελεῖ εἰς *βρετανικὸς* τραπεζικὸς ὀργανισμὸς ἰδρυθεὶς μὲ σκοπὸν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑπερποντίων χωρῶν τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὴν «ζώνην στερλίνας». Πρόκειται διὰ τὴν Commonwealth Development Corporation, ἣτις μέχρι τοῦ 1963 ἦτο Colonial Development Corporation. Αὕτη ἀποτελεῖ δημόσιον οἰκονομικὸν ὀργανισμὸν τὰ 90 % δὲ περίπου τοῦ ἐξ 150.000.000 λιρῶν Ἀγγλίας κεφαλαίου τῆς προέρχονται ἐκ τοῦ Βρετανικοῦ Ἐθναυροφυλακίου. Ὁ ἐν λόγῳ ὀργανισμὸς παρέχει δάνεια βραχείας, μέσης καὶ μακρᾶς προθεσμίας (κυρίως μεσοπρόθεσμα) πρὸς ἐπιχειρήσεις παντὸς μεγέθους (κυρίως ὅμως μέσου καὶ μικροῦ μεγέθους τῶν περιοχῶν ὡς ἐξυπηρετεῖ), ἐκ παραλλήλου δὲ παρέχει τεχνικὰς καὶ διοικητικὰς

συμβουλὰς πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις. Σημειοῦται ὅτι, διὰ τὴν καλυτέραν ἐπιδίωξιν τῶν σκοπῶν τοῦ ὁργανισμοῦ οὗτος ἱδρυσε πέντε θυγατρικὰ ἰδρύματα ἀναπτύξεως εἰς τὰς ἑξῆς περιοχάς: 1) Καραϊβικὰς Νήσους, 2) Ἄπω Ἀνατολήν, 3) Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν, 4) Κεντρικὴν Ἀφρικὴν καὶ 4) Δυτικὴν Ἀφρικὴν.

IV. Ἐν *Ἀυστραλίᾳ* λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1945, ἱδρυθεὶς ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἀυστραλίας (Commonwealth Bank of Australia), ὁ Ὅργανισμὸς Industrial Finance Department of the Commonwealth Bank of Australia μὲ σκοπὸν τὴν κεφαλαιοδότησιν (ὑπὸ μορφήν δανείου καὶ συμμετοχῶν) καὶ τὴν παροχὴν συμβολῶν ἰδίᾳ εἰς μικρὰς καὶ μεσαίας ἐπιχειρήσεις.

V. Εἰς τὴν *Χιλήν* ὑφίσταται ὡς αὐτόνομος κρατικὸς ὁργανισμὸς ἡ Corporation de Fomento de la Production. Σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι: ἡ συμβολὴ εἰς τὴν δημιουργίαν βασικῶν βιομηχανιῶν, ἡ δανειοδότησις ἐν γένει τῆς βιομηχανίας, αἱ χορηγήσεις πρὸς γεωργικὰς ἐκμεταλλεύσεις, ἡ προώθησις τῆς περιφερειακῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἡ παροχὴ τεχνικῆς βοήθειας, ἰδίᾳ πρὸς μικρὰς καὶ μεσαίας βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις.

VI. Παρεμφερεῖς εἶναι οἱ σκοποὶ καὶ ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐν *Βενεζουέλα* λειτουργοῦντος κρατικοῦ ὁργανισμοῦ Corporation Venezolana de Fomento, ὅστις ἀπολαύει οικονομικῆς καὶ διοικητικῆς αὐτονομίας. Ὁ ὁργανισμὸς οὗτος χορηγεῖ κεφάλαια διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων ὑποδομῆς καὶ ἐκ παραλλήλου δανειοδοτεῖ ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Πρωτοβουλία τοῦ ἐν λόγω ὁργανισμοῦ καὶ ἐπὶ σκοπῷ προωθήσεως τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας ἱδρύθησαν θυγατρικὰ αὐτοῦ περιφερειακὰ τραπεζικὰ ἰδρύματα, καλούμενα Bancos de Fomento Regional (ταῦτα κατὰ τὸ 1958 ἀνῆρχοντο εἰς ὀκτώ).

Τόσον τὸ κεντρικὸν ἱδρυμα ὅσον καὶ τὰ περιφερειακὰ τοιαῦτα διαθέτουν ἐπιτελεῖα ἐκ μηχανικῶν καὶ οικονομολόγων, διὰ τῶν ὁποίων παρέχεται τεχνικὴ βοήθεια πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ διοχετεύονται εἰς αὐτὰς ὀργανωτικὰ συμβουλαί.

VII. Εἰς τοὺς ἐνδεικτικῶς ἀναφερομένους οικονομικοὺς ὁργανισμοὺς, οἱ ὁποῖοι παρέχουν τεχνικὴν βοήθειαν καὶ συμβουλὰς πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις (ἰδίᾳ μικροῦ μεγέθους) καὶ οἱ ὁποῖοι ἀπαντῶνται εἰς χώρας διαφόρων ἐπιπέδων ἀναπτύξεως δεῖν νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ ἀκόλουθοι:

1) Τὸ τραπεζικὸν ἱδρυμα τῆς *Ἀργεντινῆς* Banco Industrial de la Republica Argentina. 2) Ὁ οικονομικὸς ὁργανισμὸς Nacional Financiera τοῦ *Μεξικοῦ*, ὅστις χορηγεῖ δάνεια πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις, ὑποβοηθεῖ τὴν περιφερειακὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας, παρέχει δὲ ἐκ παραλλήλου καὶ τεχνικὴν βοήθειαν πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. 3) Ἡ Banque Nationale pour le développement Économique τοῦ *Μαρόκου*, ἡ ὁποία ἐνισχύει διὰ δανείων καὶ παροχῆς συμβολῶν τὰς βιοτεχνίας καὶ μικρὰς βιομηχανίας τῆς χώρας, ὡς καὶ τὰς ἐν αὐτῇ γεωργικὰς ἐκμεταλλεύσεις. 4) Ἡ ἀπὸ τοῦ 1964 λειτουργοῦσα ἐν *Νιγηρίᾳ* τράπεζα «The Nigerian Industrial Development Bank Ltd.», ἥτις χορηγεῖ μακροπροθέσμους καὶ μεσοπροθέσμους πιστώσεις καὶ παρέχει τεχνικὴν καὶ ὀργανωτικὴν βοήθειαν πρὸς βιομηχανικὰς καὶ μεταλλευτικὰς ἐπιχειρήσεις.

VIII. Συνδυασμὸν οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως καὶ παροχῆς τεχνικῆς καὶ ὀργανωτικῆς βοήθειας πρὸς μικρὰς ἐπιχειρήσεις ἀπετέλεσε καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ἐθνικῶν Κέντρων Παραγωγικότητος (ἐπὶ τῇ βάσει προγράμματος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κέντρου Παραγωγικότητος) χορήγησις «δανείων παραγωγικότητος» εἰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις διαφόρων χωρῶν (ὡς, εἰς *Γαλλίαν, Ἰταλίαν, Βέλγιον* κ.ἄ.).

IX. Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθέντων καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἰδρυθέντων εἰς διαφόρους χώρας Ὁργανισμῶν Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως προσέφερον εἰς τὰς μικρὰς καὶ μεσαίας – ἰδίᾳ – ἐπιχειρήσεις ἀξιολόγους ὑπηρεσίας διὰ τῆς συνδεδυασμένης δανειοδοτήσεως καὶ τεχνικοοικονομικῆς καθοδηγήσεως αὐτῶν. Τοῦτο συνέβη εἰς *Αἰθιοπίαν, Κεϊλάνην, Τουρκίαν, Νικαράγουαν, Παναμᾶν* καὶ *Ἰνδίας*, ἔνθα ἰδρύθησαν τοιοῦτοι ὀργανισμοὶ ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν Διεθνή Τράπεζαν Ἀνασυγκροτήσεως.

(Συνεχίζεται)

ΑΡΧΕΙΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

1921 - 1966

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ε. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ

Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΤΕΡΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

20 ΤΟΜΟΙ ΔΕΜΕΝΟΙ ΜΕ ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ ΕΤΩΝ, ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΥΛΗΣ

Τὸ Εὐρετήριον ὕλης καθοδηγεῖ ποικιλοτρόπως πρὸς πλήρη γνωσιολογίαν πάσης οἰκονομικῆς ἐννοίας καὶ προσανατολίζει πρὸς τὴν διεθνή βιβλιογραφίαν.
Ἀπαραίτητον διὰ βοήθημα καὶ τεκμηρίωσιν πάσης οἰκονομικῆς ἐργασίας.

ΤΙΜΗ : ΔΡΧ. 3.000

Διὰ σπουδαστὰς καὶ ὑπαλλήλους ἐκπαιδεύσεως καὶ μὲ δόσεις.

ΓΡΑΦΕΙΑ: Πανεπιστημίου 42
ΤΗΛΕΦΩΝΑ: 616-997 καὶ 045-000